

13

Beograd, jun 2022. godine

• U nekoliko reči.	3
• Praćenje postupaka	6
• Ključna zapažanja	7
• Ostala zapažanja	28
• Postupci u toku (period april – jun 2022. godine)	41

U NEKOLIKO REČI

U periodu od juna 2015. do juna 2022. godine pravnici tritacke.org pratili su tok pojedinih suđenja, uglavnom u krivičnim predmetima i uglavnom pred sudovima u Beogradu.

U fokusu rada aktivista bilo je pre svega pravo na pravično suđenje, tj. stepen primene ovog prava u domaćem pravosudnom sistemu. U ovom dokumentu prikazujemo nekoliko iskustava i zapažanja iz te prakse.

Prikaz dela podataka iz teksta koji je pred vama u brojkama izgleda ovako:

13 Broj naših zapažanja proizašlih iz višegodišnje prakse praćenja suđenja koja u ovom tekstu predstavljamo.

7 Broj godina tokom kojih su aktivisti naše organizacije pratili tok suđenja.

9 Broj meseci čekanja na pisani otpravak prvostepene presude u jednom od suđenja pred Višim sudom u Beogradu.

3 Broj godina koliko je krivično suđenje u Višem suda u Beogradu trajalo kada je iz nedovoljno jasnih razloga predsednik Suda odlučio da predsednik sudećeg veća bude premešten, a postupak utom vraćen je na početak.

0 Broj kazni koje je sud u jednom od postupaka odredio odgovornim licima u pravnom licu jer su se oglašili i na zahtev odbrane, a potom i na zahtev suda da ispravu koja pravno lice poseduje bude dostavljena advokatima jer je od značaja za odbranu okrivljenog.

0 Broj postupaka koje je resorno ministarstvo pokrenulo protiv odgovornih urednika tiražnih tabloidnih medija zbog kršenja pretpostavke nevinosti u konkretnim

slučajevima, a u vezi sa postupcima čiji smo tok pratili.

0	Broj reakcija Visokog saveta sudstva na niz <i>de facto</i> pritisaka na sud (najčešće kroz izveštavanje tiražnih tabloidnih medija i kroz sporne izjave javnih funkcionera) u vezi sa konkretnim postupcima čiji smo tok pratili.
0	Ukupan broj reakcija portparola samih sudova (i / ili tužilaštava) na niz <i>de facto</i> pritisaka na sud (najčešće kroz izveštavanje tiražnih tabloidnih medija i kroz sporne izjave javnih funkcionera) u vezi sa konkretnim postupcima čiji smo tok pratili
0	Ukupan broj pravosnažnih presuda u materiji ratnih zločina koji je u periodu od 2005. godine do nedavno bio dostupan na internet stranicama državnih organa (nadležnog suda).
0	Ukupan broj pravosnažnih presuda u materiji organizovanog lkriminala koji je u periodu od 2005. godine do nedavno bio dostupan na internet stranicama državnih organa (nadležnog suda).
0	Ukupan broj sudova u Srbiji koji na svoje internet stranice postavljaju audio i/ili video zapise toka postupka (celinu, delove) koje su službe suda napravile u sudnicama.
0	Ukupan broj iskaza ili svedočenja svedoka, žrtve i/ili okrivljenog ili izricanja presude u materiji ratnih zločina u periodu od skoro 20 godina od uspostavljanja državnih organa u čijoj je to nadležnosti, koji su emitovani / prikazani u elektronskim medijima sa nacionalnom frekvencijom.
1	Broj predmeta u materiji organizovanog kriminala iz kojih je izricanje presude u periodu od skoro 20 godina od uspostavljanja državnih organa u čijoj je to nadležnosti, bilo emitovano / prikazano u elektronskim medijima sa nacionalnom frekvencijom.
100	Broj dokumenata (okvirno) u sekciji „Optužnice“ na internet stranici Tužilaštva za ratne zločine u koje je opštoj javnosti omogućen direktan uvid.
0	Ukupan broj optužnica objavljenih na internet stranici Tužilaštva za organizovani kriminal u koje je opštoj javnosti omogućen direktan uvid.
0	Ukupan broj konferencija za medije Republičkog javnog tužioca u periodu 2010 - 2022. na kojoj je učinak javnog tužilaštva bio pretresan i na kojoj je RJT odgovarala na pitanja predstavnika sredstava javnog informisanja.
0	Ukupan broj konferencija za medije Ustavnog suda u periodu 2015 – 2022. godine na kojoj su sudije odgovarale na pitanja predstavnika sredstava javnog informisanja (bilo kada su donošene odluke koje imaju širi društveni i pravni značaj, bilo kada je reči bilo o pitanjima ili predmetima za koje je postojalo posebno interesovanje javnosti).

-
- 0** Ukupan broj ključnih dokumenata iz procedure za izbor Tužioca za organizovani kriminal u 2015. godini koji su učinjeni dostupnim opštoj javnosti na jednostavan i nebirokratski način.
-
- 0** Ukupan broj ključnih dokumenata iz procedure za izbor Tužioca za ratne zločine u 2016. godini koji su učinjeni dostupnim opštoj javnosti na jednostavan i nebirokratski način.
-
- 0** Ukupan broj ključnih dokumenata iz procedure za izbor Tužioca za organizovani kriminal u 2021. godini koji su učinjeni dostupnim opštoj javnosti na jednostavan i nebirokratski način.
-
- 8** Broj godina trajanja jednog od suđenja za krivično delo zloupotrebe službenog položaja čiji tok pratimo.
-
- 1** Broj godina koje je u pritvoru u Srbiji proveo turski političar i aktivista čiju ekstradiciju turske vlasti zahtevaju (postupak čiji tok pratimo).
-

PRAĆENJE POSTUPAKA PRED DOMAĆIM SUDOVIMA – 13 ZAPAŽANJA

Pravo na pravično suđenje

(član 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda)

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.
2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.
3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:
 - a) da u najkraćem mogućem roku, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;
 - b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;
 - c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju;
 - d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;
 - e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Pravo na pravično suđenje, jedno od osnovnih ljudskih prava, izričito je propisano Paktom o građanskim i političkim pravima, Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, ali i Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima – ključnim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima. Pravo na pravično suđenje, zajemčeno je između ostalog i Ustavom Republike Srbije. Optuženi za izvršenje krivičnog dela, kao i lica koja su u umešana u neki drugi pravni spor, imaju pravo na fer suđenje, što u najkraćem znači - pravo na pravičnu i javnu raspravu, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog suda.

U periodu od juna 2015. godine do danas pravnici tritacke.org pratili su tok pojedinih suđenja, uglavnom u krivičnim predmetima i uglavnom pred sudovima u Beogradu. U fokusu rada aktivista bilo je pravo na pravično suđenje, tj. stepen primene ovog prava u domaćem pravosudnom sistemu.

Ovde, bez posebnog redosleda po važnosti, navodimo samo nekoliko naših zapažanja, ukupno njih trinaest. Neka smo izdvojili kao posebna jer se odnose se na suđenja čiji tok pratimo ili smo pratili u periodu jun 2015. – jun 2022. godine (nekoliko njih još uvek traje). Ona su u vezi sa (ne)ostvarivanjem prava na pravično suđenje.

Uz takva, dodali smo i još nekoliko drugih zapažanja iz posmatranog perioda. Neka od njih odnose se na (ne)pristrasnost i (ne)zavisnost suda, a neka su sa sadržajem prava na pravično suđenje u posrednoj vezi tek, ali pomenuta su jer se dotiču i integriteta institucija u Srbiji i (ne)poverenja javnosti u institucije ključne za ostvarivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda (pa i prava na pravično suđenje).

Konačni zaključci o (ne)poštovanju prava na pravično suđenje u Srbiji svakako se ne bi smeli izvlačiti na osnovu pobrojanog u tekstu, pre svega zbog oskudnih resursa koji su nam onemogućavali sveobuhvatan uvid u stanje stvari. Takvi zaključci, podvlačimo, ovde nam i nisu cilj.

Mišljenja smo ipak da sva pitanja koja proizilaze iz ovih zapažanja ne bi trebalo da budu ignorisana, da zaslužuju i širu, za javnost otvorenu, diskusiju i bližu pažnju stručne javnosti.

Pravnici tritacke.org nastaviće da prate tok određenih suđenja i u predstojećem periodu i, ukoliko sredstva to dozvole, o tome izraditi adekvatnu analizu i objaviti sveobuhvatan izveštaj.

KLJUČNA ZAPAŽANJA U VEZI SA POSTUPCIMA ČIJI SMO TOK PRATILI

Pravo na pravično suđenje (član 32. Ustava Republike Srbije)

Svako ima pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega.

Svakome se jemči pravo na besplatnog prevodioca, ako ne govori ili ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu i pravo na besplatnog tumača, ako je slep, gluv ili nem.

Javnost se može isključiti tokom čitavog postupka koji se vodi pred sudom ili u delu postupka, samo radi zaštite interesa nacionalne bezbednosti, javnog reda i morala u demokratskom društvu, kao i radi zaštite interesa maloletnika ili privatnosti učesnika u postupku, u skladu sa zakonom.

❖ Trajanje suđenja

Odavno je poznat princip da je odgođena pravda - uskraćena pravda. Pravilo je da se odluka u predmetu mora doneti u razumnom roku, a da li je taj period "razuman" zavisi od okolnosti sa predmetom u vezi - vrste postupka, složenosti predmeta, ponašanja strane u postupku, postupanja nadležnih organa, itd.

„Iako ne postoji nekakva utvrđena opšta smernica o tome koji je rok dopušten članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, može se reći da to prvenstveno zavisi od broja sudskih instanci koje su uključene u rešavanje. Po pravilu, pred Evropskim sudom za ljudska prava strožije se analiziraju slučajevi koji su potrajali više od tri godine u jednoj instanci (*Guincho v. Portugal*, st. 29–41), pet godina u dve instance i šest godina u tri instance, odnosno nivoa nadležnosti...“¹

¹ Vidi <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Zastita%20prava%20na%20pravicno%20sudjenje%20-20Uloga%20clana%206%20-%20metodi%20i%20nacela%20njegovog%20tumacenja.pdf>

Prema tvrdnjama visokopozicioniranih u pravosuđu Srbije, prosečno suđenje u krivičnim predmetima traje 2 godine.²

Prema našem iskustvu, trajanje suđenja u složenijim predmetima i sa većim brojem okrivljenih nije ni blizu rečenog proseka. Dugo trajanje suđenja nije neuobičajena praksa ni u radu Posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal, niti u radu Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu.

U maju objavljen je podatak da suđenje u predmetu „Čuška“ u Odeljenju za ratne zločine Višeg suda u Beogradu „traje već 11 godina i neizvesno je kada će postupak biti pravosnažno okončan“.³

Suđenje u predmetu koji se odnosi na krivično delo zloupotrebe službenog položaja čiji su tok pred Posebnim odeljenjem pratili pravnici tritacke.org okončano je prvostepenom odlukom posle 5 godina suđenja, a žalbeni postupak je u toku – ovo suđenje upravo ulazi u osmu godinu trajanja. U predmetu „Lovas“⁴ - čiji su deo toka suđenja pravnici tritacke.org takođe pratili – suđenje je trajalo preko 13 godina (počelo je u aprilu 2008. godine, a pravosnažna presuda izrečena je u januaru 2021. godine). U posmatranom periodu nije bilo posebnih naznaka da bi do promene ove prakse moglo doći uskoro.

❖ Čekanje na pisani otpравak presude

Mada su zakonski rokovi za izradu i dostavljanje presude 15 dana od dana objavljivanja, a u predmetima posebnih odeljenja sudova taj rok je 30 dana (ratni zločini, organizovani kriminal). izuzetno, u posebno složenim predmetima dostavljanje pisanog otpравka presude može se odužiti.

Presuda koja je objavljena će se pismeno izraditi i dostaviti u roku od 15 dana od dana objavljivanja, a u predmetima za koje je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti - u roku od 30 dana od dana objavljivanja.

² Vidi na <https://www.politika.rs/sr/clanak/505623/Imamo-cetiri-sudnice-a-329-sudenja-za-organizovani-kriminal>

³ Vidi na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2022/05/Godisnji_izvestaj_2022.pdf

⁴ Vidi na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/lovas.html>

Izuzetno od stava 1. ovog člana, u naročito složenim predmetima predsednik veća može zatražiti od predsednika suda da odredi rok u kojem će se presuda pismeno izraditi i dostaviti.

Ako presuda nije izrađena i dostavljena u roku iz st. 1. i 2. ovog člana, predsednik veća je dužan da o razlozima zbog kojih to nije učinjeno pismeno obavesti predsednika suda koji će preduzeti mere da se presuda što pre izradi i dostavi.

(Zakonik o krivičnom postupku, čl. 427, st. 1–3.)

Međutim, nekada izrada pisane presude može trajati neprimereno dugo, što može biti od uticaja ukoliko se odmerava da li je reč o (povredi prava na suđenje u) razumnom roku. U suđenjima čiji smo tok pratili susreli smo se sa slučajem da se na pisani otpравak prvostepene presude iz Višeg suda u Beogradu čekalo celih 9 meseci.

❖ **Krivični postupak po pravilu je skup za okrivljenog**

U svakoj presudi ili rešenju koje odgovara presudi sud odlučuje ko će snositi troškove postupka i koliko oni iznose. U zavisnosti od ishoda postupka može se dogoditi da sud optuženog oslobodi od dužnosti da u celini ili delimično naknadi troškove krivičnog postupka.

Međutim, odluka o troškovima izvršava se po pravosnažnosti presude – u međuvremenu, postupak je po pravilu dug, a ishod po okrivljenog često neizvestan.

Prema slovu važećeg Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) po pravilu okrivljeni sam obezbeđuje dokaze za svoju odbranu. Pojednostavljeno to znači da taj proces (odbranu) finansira sam – tu su troškovi radnih sati branioca (kontaktiranje svedoka, priprema svedoka, proučavanje dokaza, isl), troškovi veštačenja, troškovi stručnih savetnika, isl. Najčešće, okrivljeni ima potrebu za kvalitetnom odbranom. Priprema kvalitetne odbrane je pak skupa i za to u praksi okrivljeni, po pravilu, nema dovoljno sredstava. Bez solidnog, održivog finansijskog temelja postoji rizik da položaj okrivljenog (i pored moguće dobre odbrane) bude lošiji nego što bi bio da je imao novac da kvalitetniju odbranu finansira.

U opisanom kontekstu i prema našem iskustvu, upitno je onda i da li se Ustavom zajemčeno pravo građana na jednaku zaštitu prava pred sudovima – što između ostalog znači i jednaku pravnu zaštitu bez obzira na finansijski status / materijalni položaj – zapravo i ostvaruje kroz praksu.

Da li se pravo građana na jednaku zaštitu prava pred sudovima materijalizuje kroz praksu i ako ne, zašto ne, pitanje je koje, smatramo, zasluđuje dalju i širu, za javnost otvorenu, diskusiju i bližu pažnju stručne javnosti.

Dalje, odredbama ZKP regulisana je, između ostalog, i situacija kada okrivljeni nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć. ZKP propisuje obaveznu odbranu (čl. 74) i reguliše odbranu siromašnog okrivljenog (čl. 77).

Okrivljenom koji prema svom imovinskom stanju ne može da plati nagradu i troškove branioca, postaviće se na njegov zahtev branilac iako ne postoje razlozi za obaveznu odbranu, ako se krivični postupak vodi za krivično delo za koje se može izreći kazna zatvora preko tri godine ili ako to nalažu razlozi pravičnosti. U tom slučaju, troškovi odbrane padaju na teret budžetskih sredstava suda.

(Zakonik o krivičnom postupku, čl. 77, st. 1)

Dostupni podaci pokazuju međutim da se pravo na odbranu siromašnih u praksi skoro uopšte ne upotrebljava.⁵

Ratio legis besplatne odbrane kao zahteva u okviru zajemčenog prava na pravično suđenje jeste upravo da okrivljeni bude siguran da će njegovi interesi biti zastupani na jednako kvalitetan način kao da je u pitanju branjenik u povoljnom finansijskom položaju.

Iz tog razloga, u praksi, besplatna odbrana *mora* biti takvog kvaliteta da okrivljeni bude potpuno siguran da su njegovi interesi biti zastupani na jednako kvalitetan način kao da je u pitanju branjenik u povoljnom finansijskom položaju.

Međutim, gore opisane okolnosti signaliziraju nam da besplatna odbrana vrlo verovatno može biti (često biva?) nedovoljno kvalitetna.

Da li propisani standard fer suđenja u ovom kontekstu korespondira sa praksom i ako ne, zašto ne, pitanje je koje, smatramo, zaslužuje dalju i širu, za javnost otvorenu, diskusiju i bližu pažnju stručne javnosti.

❖ (Ne)jasni razlozi promena u sastavima sudskih veća

Jedno od načela izvođenja krivičnoprocesnih radnji je načelo neposrednosti koje nalaže da između suda i izvora saznanja ne bude posrednika. Pojednostavljeno, zahtev načela neposrednosti je da se suđenje odvija pred istim sudećim većem, u istom sastavu i sa istim (propisanim) brojem lica, kao i da odluku mogu doneti samo one sudije koje su bile prisutne na glavnom pretresu. Iz tog razloga, u slučaju da tokom suđenja dođe do promene u sastavu sudećeg veća, suđenje mora početi iz početka.

Promena člana veća povlači za sobom, kao minimum, moguće odugovlačenje postupka (a odugovlačenje postupka po pravilu nosi veći ili manji rizik od zastarevanja dela).

U suđenjima koja smo pratili susreli smo se međutim i sa slučajem u kome je predsednik Višeg suda u Beogradu premestio predsedavajućeg sudećeg veća iz Posebnog odeljenja za organizovani kriminal u redovno krivično odeljenje iz razloga podložnih

⁵ Vidi na <https://www.otvorenavratapравosudja.rs teme/krivicno-pravo/odbrana-siromasnog-okrivljenog>

spekulacijama.⁶ Stručna javnost reagovala je na obrazloženje odluke predsednika Suda koje se oslonilo značajnim delom i na argumente o „nedovoljnoj stručnosti i osposobljenosti sudije za postupanje u predmetima Posebnog odeljenja za organizovani kriminal“.⁷ Ovaj deo obrazloženja otvorio je prostor za spekulacije o motivima odluke, posebno jer vrednovanje rada sudije zapravo spada u ovlašćenja Visokog saveta sudstva, a ne u ovlašćenja predsednika Suda.

Sudija u ovom predmetu uputio je utom pritužbu Visokom savetu sudstva. Visoki savet sudstva međutim pritužbu je odbio smatrajući „da sudiji nisu povređena prava i da je izuzeće u nadležnosti predsednika suda koji tu odluku donosi da bi obezbedio nesmetano i zakonito vođenje postupka.“⁸

Naš je stav da je ovom odlukom ovako obrazloženom *de facto* stvorena atmosfera pritiska na sva sudeća veća u kojima je premešteni sudija u tom trenutku postupao. Pritisak na sud po pravilu interpretira se kao odstupanje od propisanog standarda pravičnog suđenja (garantija nepristrasnog suda).

Sva suđenja u kojima je premešteni sudija postupao - jedno od tih u tom trenutku trajalo je već 3 godine - uz to morala su da počnu iz početka pred većima u novom sastavu.

❖ (Ne)dostavljanje isprava i/ili predmeta značajnih za postupak

Prema našem iskustvu iz posmatranog perioda, važeće norme i njihova (ne)primena ne obeshrabruju one koje ispravu ili predmet od značaja za krivični postupak odluče da ne dostave odbrani i/ ili organu postupka.

„Ispravu po službenoj dužnosti ili na predlog stranaka pribavlja organ postupka ili podnose stranke, po pravilu, u originalu. Ako lice ili državni organ odbije da na zahtev organa postupka dobrovoljno preda ispravu, postupiće se u skladu sa odredbama člana 147. ovog zakonika. Ako je original isprave uništen, nestao ili ga nije moguće pribaviti, može se pribaviti kopija isprave.“
(Pribavljanje isprave, čl. 139 ZKP, st. 1-2)

„Predmete koji se po Krivičnom zakoniku moraju oduzeti ili koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku, organ postupka će privremeno oduzeti i obezbediti njihovo čuvanje.

⁶ Vidi <https://insajder.net/arhiva/vesti/drustvo-sudija-predsednik-viseg-suda-narusio-ugled-sudijske-profesije-i-pravni-poredak-republike-srbije>

⁷ Vidi <https://www.cins.rs/premestanja-sudija-za-usporavanje-sudjenja-slucajevi-vucinic-i-tresnjev/>

⁸ Vidi <https://www.krik.rs/visoki-savet-sudstva-odlucio-u-slucaju-sudije-tresnjeva/>

U predmete iz stava 1. ovog člana spadaju i uređaji za automatsku obradu podataka i uređaji i oprema na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski zapisi.“

(Predmeti koji se oduzimaju, čl. 147 ZKP, st. 1 i st.3)

„Lice koje drži predmete iz člana 147. st. 1. i 2. ovog zakonika dužno je da organu postupka omogući pristup predmetima, pruži obaveštenja potrebna za njihovu upotrebu i da ih na zahtev organa preda. Pre oduzimanja predmeta organ postupka će po potrebi u prisustvu stručnog lica pregledati predmete.

Lice iz stava 1. ovog člana koje odbije da omogući pristup predmetima, da pruži obaveštenja potrebna za njihovu upotrebu ili da ih preda, javni tužilac ili sud može kazniti novčano do 150.000 dinara, a ako i posle toga odbije da ispuni svoju dužnost, može ga još jednom kazniti istom kaznom. Na isti način postupiće se prema odgovornom licu u državnom organu, vojnom objektu, preduzeću ili drugom pravnom licu.“

(Dužnost držaoca predmeta, čl. 148 ZKP, st. 1-2)

U suđenjima čiji smo tok pratili susreli smo se sa slučajem u kome je odbrana okrivljenih ispravu potrebnu kao dokaz bezuspešno pokušavala da pribavi od organa javne vlasti. Prema informacijama javno dostupnim, organ javne vlasti nije bio onemogućen da odgovara na ove vrste zahteva, niti su postojale očigledne prepreke da isprava bude dostavljena bez odlaganja. Prema navodima odbrane, ova institucija odgovorila je da „nije u mogućnosti da ispravu dostavi“, sledstveno tražena isprava odbrani nije bila dostavljena. U daljem toku prvostepenog postupka isti organ javne vlasti se potom nije odazvao ni zahtevu da se isprava dostavi koji je uputio sud. Do zaključenja glavnog pretresa pred prvostepenim sudom situacija sa tim u vezi ostala je nepromenjena.

Razlozi za ovakvo postupanje organa javne vlasti u konkretnom slučaju posmatračima suđenja ostali su nedovoljno jasni (politički razlozi, razlozi tehničke prirode, nenamerni propust ili drugo). Nesporno je međutim - pored toga što je u konkretnom postupku prvostepena presuda doneta na osnovu nedovoljno raspravljenog činjeničnog stanja - da postojanje ovakvih praksi i oprstruira dokazivanje i onemogućava adekvatnu odbranu.

U suđenjima čiji smo tok pratili, nismo se susreli ni sa jednim slučajem u kome je organ postupka u ovakvim situacijama utvrdio ko je odgovorno lice u organu javne vlasti, te pokrenuo postupak i-ili kaznio odgovorno lice, jer isprava nije predata na zahtev organa postupka.

❖ Pretpostavka krivice

U slučaju *Du Roy i Malaurie protiv Francuske* Evropski sud za ljudska prava našao je da je prekršeno pravo na slobodu izražavanja podnosiocima predstavke, novinarima koji su se Sudu obratili zbog opšte i apsolutne zabrane objavljivanja bilo koje vrste informacija u vezi sa postupcima pred sudom. Sud je našao da novinari koji izveštavaju o krivičnim postupcima koji se trenutno vode moraju sa druge strane da obezbede da se ne prekoračuju granice nametnute u interesu pravilnog sprovođenja pravde i da se poštuje pravo optuženog da bude smatran nevinim.⁹

Zakonik o krivičnom postupku propisuje pretpostavku nevinosti i, između ostalog, obavezuje državne i druge organe i organizacije, sredstva javnog obaveštavanja, udruženja i javne ličnosti da vode računa da se svako smatra nevinim dok se njegova krivica za krivično delo ne utvrdi pravosnažnom odlukom suda, kao i da svojim javnim izjavama o okrivljenom, krivičnom delu i postupku ne povređuju prava okrivljenog (čl. 3 ZKP). Za povredu dužnosti koju propisuje Zakon sankcija nije propisana - reč dakle nije o inkriminaciji, već o deklarativnoj normi.

U posmatranom periodu nailazili smo na brojne slučajeve neadekvatnog izveštavanja u medijima o okrivljenima i predmetima čiji smo tok pratili pred sudovima. Ipak, izveštavanje tiražnih tabloidnih medija - posebno kada je reč o lišenjima slobode u slučajevima za koje iz određenih razloga postoji veće interesovanje javnosti - po pravilu je bilo ekstremno problematično. Prejudiciranje osuđujućeg ishoda postupka - redovna pojava u ovoj vrsti medija - uz direktno ili indirektno kršenje pretpostavke nevinosti praktično je endemskih razmera.

Ovakvim praksama u široj javnosti nesmetano odgaja se opasna percepcija - da lišenje slobode i/ili pokretanje postupka protiv okrivljenih praktično znači i da su okrivljeni delo i izvršili.¹⁰

⁹ Vidi na

<https://jurinfo.jep.gov.co/normograma/compilacion/docs/pdf/CASE%20OF%20DU%20ROY%20AND%20MALAURIE%20v.%20FRANCE.pdf>

¹⁰ Pretpostavka nevinosti redovno se krši neadekvatnim izveštavanjem u tabloidnim medijima najčešće. Sa druge strane, međutim, praksa pokazuje da zadovoljenje pred sudom mogu dobiti samo oni koji raspolažu resursima da tim povodom protiv njih vode postupak. Organizacije civilnog društva u Srbiji već duže vreme ukazuju da se, između ostalog, često povređuju prava socijalno ugroženih lica koje su osumnjičeni za izvršenje krivičnih dela, a koja nemaju sredstava da vode postupak zbog povrede časti i ugleda. Takođe, ukazuju i da „novi Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći izričito zabranjuje pružaocima besplatne pravne pomoći pružanje iste u slučajevima parničnih tužbi za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda, čime se ograničava pristup pravdi za žrtve povrede pretpostavke nevinosti koji nisu u mogućnosti da priušte usluge pravnog zastupanja.“ Vidi više u <http://www.brrln.org/uploads/documents/323/SRB.pdf>

U cilju zaštite ljudskog dostojanstva, kao i nezavisnosti, ugleda i nepristrasnosti suda ili drugog nadležnog organa, niko se u mediju ne sme označiti učiniocem kažnjivog dela, odnosno oglasiti krivim ili odgovornim pre pravnosnažnosti odluke suda.

(član 73. Zakona o javnom informisanju)

Prema važećem Zakonu o javnom informisanju, nadzor nad sprovođenjem slova propisa vrši organ državne uprave nadležan za poslove javnog informisanja, a za kršenje norme o pretpostavci nevinosti predviđena je prekršajna novčana kazna za odgovornog urednika medija.

U vezi sa predmetima čiji smo tok pred sudovima pratili, zapazili smo da u konkretnim slučajevima kršenja pretpostavke nevinosti u tiražnim tabloidnim medijima resorno ministarstvo nije pokrenulo nijedan postupak protiv njihovih odgovornih urednika.

Slučaj *Allenet de Ribemont protiv Francuske* pred Evropskim sudom za ljudska prava odnosio se na komentare na konferenciji za novinare na temu budžeta francuske policije. Ministar unutrašnjih poslova, direktor uprave kriminalistike u Parizu i načelnik odeljenja za krivično gonjenje, izneli su svoje komentare u vezi sa istragom koja je bila u toku. Podnosilac predstavke Evropskom sudu za ljudska prava u ovom predmetu, proglašen je bio podstrekačem i saučesnikom u ubistvu poslanika i bivšeg ministra, koji je ubijen ispred kuće podnosioca predstavke. Takve izjave su stvorile sliku u javnom mnjenju da je podnosilac predstavke kriv, a dodatni efekat je bio pritisak na sud u smislu donošenja odluke. Ovaj slučaj pred Evropskim sudom potvrdio je stav da se dužnost poštovanja pretpostavke nevinosti primenjuje i na javne zvaničnike, a ne samo na nosioce pravosudnih funkcija.¹¹

U kreiranju kulture kršenja pretpostavke nevinosti međutim nesumnjivo najaktivniji su predstavnici izvršne vlasti u Srbiji – izjave predstavnika izvršne vlasti kojima se iznose stavovi o (ne)vinosti osumnjičenih i/ili optuženih su svakodnevne. U takvom okruženju i atmosferi pojedini mediji, i bez namere da to čine, prezumpciju nevinosti povređuju informišući javnost o izjavama ovih nosilaca javnih funkcija.

U konkretnim predmetima čiji smo tok pratili susreli smo se sa slučajem da je prilikom lišenja slobode osumnjičenih bilo brojnih izjava javnih funkcionera kojima se uhapšenima *de facto* presuđivalo. Takve izjave prenosili su skoro svi mediji, međutim najviše objava te vrste bilo je u tiražnim tabloidnim medijima.

U takvim okolnostima, a u vezi sa postupcima čiji smo tok pred sudom pratili, nametalo se gotovo neprekidno pitanje nezavisnosti suda (evidentan pritisak da se odluči onako kako im je u tabloidnim medijima sugerisano, evidentan pritisak kroz izjave javnih funkcionera kojima se iznose stavovi o krivici/nevinosti okrivljenih).

¹¹ Vidi <http://www.brrln.org/uploads/documents/323/SRB.pdf>

Radi čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda zabranjeno je korišćenje javnog položaja i javno istupanje kojim se utiče na tok i ishod sudskog postupka.
Zabranjen je svaki drugi uticaj na sud i pritisak na učesnike u postupku.
(član 6. Zakona o uređenju sudova)

Iako bi Visoki savet sudstva, nezavisan i samostalan organ koji obezbeđuje i garantuje nezavisnost i samostalnost sudova i sudija, u načelu trebalo da (aktivno, redovno?) deluje u cilju otklanjanja pritiska na sud, u posmatranom periodu reakcije Saveta bile su u rasponu od blagih (povremena saopštenja za javnost ¹²) do izostanka bilo kakve reakcije.

Takođe, u konkretnim postupcima koje smo pratili susreli smo se nizom *de facto* pritisa na sud (najčešće kroz izveštavanje tiražnih tabloidnih medija i kroz sporne izjave javnih funkcionera). U ovim slučajevima nismo zabeležili jednu reakciju Visokog saveta sudstva, a izostajale su reakcije čak i portparola samih sudova (i / ili tužilaštava).

❖ Postupak je javan?

Javnost se može isključiti tokom čitavog postupka koji se vodi pred sudom ili u delu postupka, samo radi zaštite interesa nacionalne bezbednosti, javnog reda i morala u demokratskom društvu, kao i radi zaštite interesa maloletnika ili privatnosti učesnika u postupku, u skladu sa zakonom. Ovo znači da je sudski postupak samo izuzetno zatvoren za javnost - po pravilu on je javan. Načelo javnosti podrazumeva dakle pravo svih građana starijih od 16 godina da *prisustvuju* procesnim radnjama koje se preduzimaju u sudskom postupku i njihovo pravo da budu *informisani o toku i rezultatu* sudskog postupka.¹³

U posmatranom periodu, uz uspostavljanja alata koji su korisni profesionalnoj zajednici i/ili strankama u postupku (vidi niže pod (*Informisanje*) *O rezultatu postupka i o toku predmeta*) i stranice domaćih sudova novelirane su i značajno transformisane kako bi širem krugu korisnika bile razumljivije i korisnije.

Ujedno, interesovanje za tok suđenja u široj javnosti u istom periodu kontinuirano se povećavalo i, između ostalog, zahtevi „za više javnosti“ u suđenjima postajali su sve glasnjiji (npr. da se objavljuju snimci glavnog pretresa, da se omogući praćenje pojedinih suđenja *online*, preko *live streama*, putem *Youtube* servisa, isl).

¹² Vidi <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/109468/VSS-Zabranjeno-je-komentarisanje-sudskih-postupka-koji-su-u-toku.html>

¹³ Vidi na <http://www.ni.vi.sud.rs/odnosi-sa-javnoscu/%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BB%D0%BE-%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8>

Međutim, iako interesovanje šire javnosti postoji za pojedine, mahom krivične, predmete, postoji čitav spektar razloga i prepreka – u rasponu od logičnih, preko neizvodljivog, pa sve do opstruirajućih, ponekad i nezakonitih praksi – zbog kojih šira javnost u Srbiji po pravilu ne može da prisustvuje procesnim radnjama u postupku pred sudom ili jer su izvorni zapisi ili dokumenti na osnovu kojih bi se tok i/ili rezultat jednog takvog suđenja mogao ispratiti po pravilu ili nedovoljno ili potpuno nepristupačni.

U svetlu nedavnog noveliranja službenih internet stranica sudova, pregledom dela od ukupnog broja sajtova pokušali smo da saznamo da li je (ili nije) došlo do unapređenja primene rečenog načela javnosti u praksi.

➤ **Da li sada opšta javnost može sa lakoćom i blagovremeno saznati da li će se, kada i gde tačno konkretno suđenje održati?**

Prema našem iskustvu, šira javnost može blagovremeno, na brz i veoma jednostavan način da sazna gde i kada je planirano održavanje glavnog pretresa u Posebnom odeljenju za organizovani kriminal Višeg suda u Beogradu i u Odeljenju za ratne zločine Višeg suda u Beogradu.¹⁴ Isto važi i kada su u pitanju postupci pred Apelacionim sudom u Beogradu.¹⁵

ПОСЕБНО ОДЕЉЕЊЕ (ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ) И РАТНИ ЗЛОЧИНИ

Понедељак 27.06.2022.године

ВРЕМЕ	ПРЕДМЕТ	ОКРИВЉЕНИ	СУДНИЦА	НАПОМЕНА
14.30	ДРОГА-ЧЕШКА	ОКР.ЦВИЈОВИЋ, РАДОСАВ И ДР. (2Л)	БРОЈ 1	
14.30	ИНСПЕКТОР СБПОК-а	ОКР. БОЖИЋДАР СТОЛИЋ	БРОЈ 2	

Уторак 28.06.2022.године

ВРЕМЕ	ПРЕДМЕТ	ОКРИВЉЕНИ	СУДНИЦА	НАПОМЕНА
14.30	ПУТЕВИ СРБИЈЕ – ИЗГРАДЊА ОБИЛАЗНИЦЕ ПОЖАРЕВАЦ	ОКР.ЈОВАНОВИЋ, СЛОБОДАН И ДР. (6Л)	БРОЈ 1	

Среда 29.06.2022.године

ВРЕМЕ	ПРЕДМЕТ	ОКРИВЉЕНИ	СУДНИЦА	НАПОМЕНА
14.30	БИВШИ МИНИСТАР ПОЉОПРИВРЕДЕ	ОКР. МИЛАН ЛАЗАРЕВИЋ И ДР.	БРОЈ 1	

Четвртак 30.06.2022.године

ВРЕМЕ	ПРЕДМЕТ	ОКРИВЉЕНИ	СУДНИЦА	НАПОМЕНА
14.30	ЖЕЛЕЗНИЦЕ- ИНФРАСТРУКТУРА	ОКР. ЈЕВТИЋ, МИРОЉУБ И ДР. (6Л)	БРОЈ 1	

Blagovremeno objavljen, pojednostavljen, razumljiv prikaz planiranih suđenja (deo službene stranice Višeg suda u Beogradu).¹⁶

¹⁴ Vidi <https://www.bg.vi.sud.rs/tekst/803/najava-sudjenja.php>

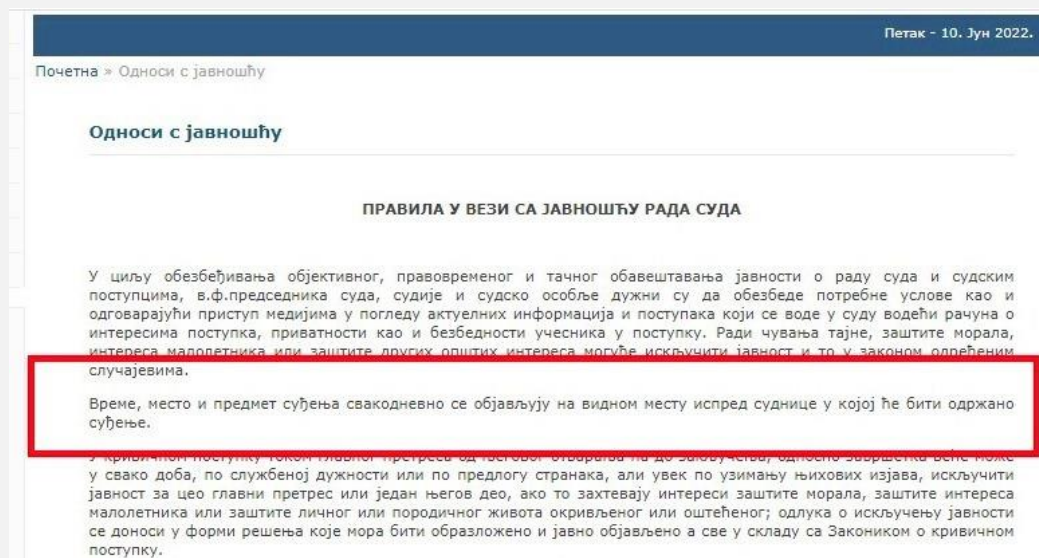
¹⁵ Kao primer <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/aktuelni-predmeti/organizovani-kriminal/ok-zakazana-sudjenja/>

¹⁶ Vidi <https://www.bg.vi.sud.rs/tekst/803/najava-sudjenja.php>

Pojedini sudovi imaju (ili su uveli) praksu detaljnih i blagovremenih, javnih *online* najava suđenja (npr. Viši sud u Novom Sadu, Viši sud u Beogradu) ili raspored planiranih suđenja redovno stavljaju na službene stranice (npr. Viši sud u Nišu, Viši sud u Valjevu, Viši sud u Užicu). Zainteresovana javnost na ovaj način može brzo i jednostavno da sazna o vremenu i mestu planiranog održavanja konkretnog glavnog pretresa i, ukoliko to želi, njegov tok isprati. Nesporno je u ovim slučajevima reč o dobroj praksi u radu konkretnih sudova usmerenoj ka potpunoj javnosti suđenja, tj. ostvarivanju prava na pravično suđenje u punom obimu.

Međutim, neujednačenost u ovoj praksi među sudovima u Srbiji lako je i brzo uočljiva. U vezi sa dobrim primerima koje smo pobrojali, očigledno još uvek nije u pitanju redovna situacija, već je reč o izuzecima.

Najave iz kojih se lako, brzo i blagovremeno može saznati da li je, kada i gde tačno planirano održavanje konkretnog suđenja u trenutku pisanja ovog teksta nisu se mahom mogle naći na sajtovima većine sudova - viših, apelacionih, privrednih. Kao primer, u trenutku pisanja ovog teksta, takvih informacija nije bilo na stranicama Privrednog suda u Beogradu, Višeg suda u Kraljevu, Višeg suda u Kragujevcu, Višeg suda u Zrenjaninu, Višeg suda u Somboru, Višeg suda u Pančevu, Apelacionog suda u Nišu, Apelacionog suda u Novom Sadu, Apelacionog suda u Kragujevcu, itd.

Takođe, nije neuobičajeno da, i kada su objavljena na sajtu, pravila u vezi sa javnošću rada suda ne olakšavaju zainteresovanoj javnosti.

Naime, u 2022. godini i dalje nije retkost da službe suda javnost informišu da će „podaci o vremenu, mestu i predmetu suđenja biti dostupni na vidnom mestu ispred sudnice u kojoj će biti održano suđenje“.¹⁷

Između ostalog, u tim slučajevima reč je o neusklađenosti pravila - još od 2016. godine, Sudskim poslovnikom propisano je naime da se "vreme, mesto i predmet suđenja svakodnevno objavljuju na vidnom mestu ispred prostorije u kojoj će se suđenje održati, info tabli u elektronskom obliku ili na drugi pogodan način.“¹⁸

Dakle, iako mogućnosti za to u pravnom okviru postoje, kao i uslovi da konkretne odredbe budu primenjene u praksi (npr. sud ima internet stranicu) upravljačke prakse u konkretnim sudovima su takve da čuvaju *status quo* - zainteresovana javnost koja ima potrebu da informaciju o predmetu, vremenu i mestu konkretnog suđenja sazna na način koji ne podrazumeva (svakodnevno) pozivanje službi suda ili opterećivanje službenika suda upitima ili (svakodnevnim) dolascima u sud kako bi se informaciju tražila na licu mesta isl., u tome je onemogućena.

- **Da li sada javnost može na jednostavan i nebirokratski način da pristupi presudama u svim predmetima i/ili u predmetima za koje postoji poseban interes javnosti?**

Informacije o pravnosnažno okončanim postupcima pred sudom obavezno se objavljuju kada je zakonom, ili posebnim propisom predviđeno, kao i u slučajevima za koje je javnost posebno zainteresovana.

Prilikom kontakta sa javnošću i medijima koristiće se sredstva savremene komunikacije u skladu sa materijalno-tehničkim mogućnostima suda (prostorija za pres konferencije – medija centar, izveštavanje putem internet-stranica i sl.).

(Sudski poslovnik, čl. 58, st.3 i st.5.)

U posmatranom periodu, prema našem iskustvu presude domaćih sudova u materiji organizovanog lkriminala dostupne su bile uglavnom ili u biltenima sudske prakse ili u stručnoj literaturi ili u bazama sudske prakse (besplatnim ili uz naknadu) uglavnom dostupnim profesionalnoj zajednici ili na zahtev (zahtev za slobodan pristup informacijama od javnog značaja) ili na pojedinim medijskim portalima uz pretplatu, itd. U periodu od 2005. godine do nedavno, u Srbiji nijedna pravosnažna presuda u materiji

¹⁷ Vidi na <http://www.pk.vi.sud.rs/odnosi-s-javnoscju.html>

¹⁸ Vidi član 57, stav 2 Sudskog poslovnika na <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/poslovnik/2011/70/1/reg>

organizovanog lkriminala nije bila dostupna na internet stranici nadležnog prvostepenog suda.

U posmatranom periodu, prema našem iskustvu presude domaćih sudova u materiji ratnih zločina dostupne su bile uglavnom na isti, gore već opisani način, sa jednom važnom razlikom – sudske odluke u ovim predmetima na jednostavan i nebirokratski način na uvid javnosti putem svojih internet stranica redovno stavljaju organizacije za ljudska prava.¹⁹ U periodu od 2005. godine do nedavno, u Srbiji nijedna pravosnažna presuda u materiji ratnih zločina nije bila dostupna na internet stranici nadležnog prvostepenog suda.

Odnedavno Viši sud u Beogradu razvija dobru praksu objavljivanja na svojoj internet stranici presuda u predmetima za koje postoji posebno interesovanje javnosti.²⁰ Među ovako objavljenim dokumentima našle su se i odluke u materiji ratnih zločina i u materiji organizovanog kriminala u predmetima koji su pred većima ovog suda pravosnažno okončani.

К-По2 – 7/14	Митар Чанковић	Одељење за ратне злочине	18.05.2016.	Пресуда
К-По2 – 12/13	Неђељко Совић и др.	Одељење за ратне злочине	30.06.2016.	Пресуда Другостепена одлука
К-По2 – 6/14	Горан Шиник	Одељење за ратне злочине	13.10.2016.	Пресуда
К – 585/14	Жељко Кудрић и др.	Кривично одељење	17.10.2016.	Пресуда
К – 29/16	Никола Станишић	Кривично одељење	28.10.2016.	Пресуда
К – 771/15	Милош Лиманџин	Кривично одељење	07.11.2016.	Пресуда
К – 144/14	Зоран Лаловић	Кривично одељење	30.11.2016.	Пресуда
К – 521/14	Бидаим Краснићи и др.	Кривично одељење	16.01.2017.	Пресуда
К-По3 – 1/17		Одељење за високотехнолошки криминал	21.02.2017.	Пресуда
К – 549/15	Борис Стевановић	Кривично одељење	02.03.2017.	Пресуда
К – 255/14	Јован Стефановић	Кривично одељење	08.03.2017.	Пресуда
К – 503/16	Мирослав Матић	Кривично одељење	08.03.2017.	Пресуда
К-По3 – 7/17		Одељење за високотехнолошки криминал	10.04.2017.	Пресуда
К-По3 – 13/17		Одељење за високотехнолошки криминал	19.05.2017.	Пресуда

Ceneći međutim broj do sada objavljenih dokumenata u ovom formatu u odnosu na broj donetih odluka, jasno je da je ovako opštoj javnosti za sada na jednostavan i nebirokratski način dostupan postao tek mali procenat od ukupnog broja pravosnažnih presuda iz određene materije. U periodu od skoro 20 godina od njihovog osnivanja, u praksi

¹⁹ Vidi na <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234>

²⁰ Vidi <https://www.bg.vi.sud.rs/tekst/3191/baza-odluka-vs-u-beogradu.php>

posebnih odeljenja Višeg suda u Beogradu (organizovani kriminal, ratni zločini) doneto je na stotine pravosnažnih presuda. U materiji iz nadležnosti Posebnog odeljenja za organizovani kriminal, pak, u trenutku pisanja ovog teksta na stranici suda objavljene bile su ukupno 4 odluke.

Pregledom dela internet stranica dela sudova u Srbiji – a u kontekstu (ne)postojanja jednostavnog, nebirokratskog pristupa svim presudama i-ili presudama u predmetima za koje postoji poseban interes javnosti – lako i brzo se uvidi nekonzistentnost.

Dok se tako u nekim slučajevima započelo i sa praksom postavljanja kompletnih presuda u predmetima za koje postoji poseban interes javnosti na stranice sudova (npr. Viši sud u Beogradu) i dok se u nekim sudovima kapaciteti internet stranice koriste u velikoj meri (npr. Viši sud u Valjevu²¹), a Apelacioni sud u Beogradu po ovom pitanju dugo već gaji dobru praksu (npr. redovno objavljivanje sažetaka presuda koje su veća suda donela i u materiji organizovanog kriminala²² i u materiji raznih zločina²³ na stranici suda) - u trenutku pisanja ovog teksta ipak sekcije „Sudska praksa“ recimo skoro potpuno ili u potpunosti bile su prazne u nemalom broju slučajeva ((Viši sud u Pančevu, Viši sud u Somboru, Viši sud u Zrenjaninu, Viši sud u Kragujevcu, Viši sud u Kraljevu, Viši sud u Užicu, itd).

U ovom trenutku nije izvesno niti je do kraja jasno da li će i (ako hoće) kada će tačno opšta javnost u celoj Srbiji putem stranica sudova imati pristup svim pravosnažnim odlukama ili makar pravosnažnim presudama donetim u predmetima za koje postoji poseban interes javnosti – na ujednačen, jednostavan / razumljiv, nebirokratski način.

²¹ Vidi <https://www.va.vi.sud.rs/sekcija/91/sudska-praksa.php>

²² Vidi <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/aktuelni-predmeti/organizovani-kriminal/>

²³ Vidi <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/aktuelni-predmeti/ratni-zlocini/>

➤ **Da li tok glavnog pretresa šira javnost može pratiti putem audio ili video prenosa?**

„Zašto tok suđenja ne prenosi televizija?“, „Da li suđenja mogu pratiti preko *live streama*? Ili preko *Youtubea*?“, „Zašto se suđenja ne mogu pratiti *online* preko sajta suda?“

Ovo su pitanja koja se u široj javnosti sve češće postavljaju. Šta o tome kažu pravila?

Fotografisanje, audio i video snimanje u zgradi suda može se obaviti samo uz prethodno pribavljeno pisano odobrenje predsednika suda, u skladu sa posebnim zakonom. Fotografisanje, audio i video snimanje na ročištima u cilju javnog prikazivanja snimka obavlja se po odobrenju predsednika suda, uz prethodno pribavljenu saglasnost predsednika veća, sudije i pisanog pristanka stranaka i učesnika snimljene radnje.

Prilikom davanja odobrenja za fotografisanje i snimanje vodiće se računa o interesovanju javnosti, interesu postupka, privatnosti i bezbednosti učesnika u postupku.

Fotografisanje, audio i video snimanje u sudnici, nakon pribavljenog odobrenja, obavljaće se pod nadzorom sudije, na način koji obezbeđuje nesmetan tok suđenja i red u sudnici.

(Sudski poslovnik, čl. 59 i čl. 60)

Da li se ova pravila odnose na rad svih sudova u Republici Srbiji? Da.²⁴ Da li se u javnosti redovno emituju / prikazuju (audio, video) zapisi toka postupka napravljeni u sudnicama domaćih sudova? Ne, u javnosti ovakvi snimci skoro nikada nisu bili emitovani / prikazani. Da li na svojoj internet stranici sud postavlja (audio, video) zapise toka postupka koje su službe suda napravile u sudnicama? Ne, ovo nije praksa nijednog suda u Republici Srbiji.

Prema podacima dostupnim široj javnosti, nijedan iskaz ili svedočenje svedoka, žrtve i/ili okrivljenog, kao ni izricanje jedne presude u materiji ratnih zločina i/ili u materiji organizovanog kriminala, u periodu od skoro 20 godina od uspostavljanja državnih

²⁴ Vidi <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/poslovnik/2011/70/1/reg>

organa u čijoj je to nadležnosti, nije emitovano / prikazano u elektronskim medijima sa nacionalnom frekvencijom. Praktično jedini izuzetak je suđenje izvršiocima atentata na predsednika Vlade Republike Srbije.

Iz snimka izricanja presude izvršiocima atentata na predsednika Vlade Republike Srbije

Prema našem iskustvu iz posmatranog perioda, snimatelji iz sredstava javnog informisanja nisu bili prisutni u sudnicama ni prilikom izricanja presuda u predmetima za koje je interesovanje javnosti postojalo.

U posmatranom periodu nije bilo nikakvih naznaka da bi do značajnije promene aktuelnih pravila i/ili uvrežene prakse u vezi sa ovim pitanjem moglo doći u skorijoj budućnosti.

I na osnovu opšte poznatih okolnosti i na osnovu naših iskustava iz posmatranog perioda nalazimo da je opravdano postaviti određena pitanja – za početak, da li su važeća pravila o obaveštavanju javnosti o radu sudova adekvatno nijansirana? Dalje, da li su važeća pravila osmišljena tako da štite integritet postupka i samog suda ili tako da one koje bi pokušali da recimo dođu do dozvole za snimanje ročišta u cilju javnog prikazivanja video ili audio snimka obeshrabre u startu? Dalje, da li se prilikom izdavanja odobrenja po pravilu adekvatno balansira između javnosti postupka (pravo na pravično suđenje), prava građana da budu informisani o toku i rezultatu sudskog postupka (snimanjem i javnim prikazivanjem snimaka iz sudnice, između ostalog) i interesa postupka, privatnosti i bezbednosti učesnika u postupku? I ako ne, zašto ne?

Prema informacijama dostupnim javnosti, u posmatranom periodu ova pitanja nisu bila predmet, za javnost otvorenih, posebnih diskusija u stručnim forumima.

Elektronska arhiva suda je deo informacionog sistema koji omogućava trajnost elektronskog zapisa i osigurava dugotrajno čuvanje elektronske arhivske građe u utvrđenim rokovima čuvanja, njeno održavanje, migriranje odnosno prebacivanje na nove

nosače u propisanim formatima, u skladu sa propisima kojima se uređuje arhivska građa, elektronska arhiva, elektronski dokument i kancelarijsko poslovanje.

U elektronskoj arhivi sudovi su dužni da čuvaju i arhiviraju elektronska dokumenta, audio i video snimke ročišta, svedočenja i druge snimke koji su korišćeni u sudskom postupku, kao i druge dokumente u elektronskom obliku.

(Sudski poslovnik, čl. 241a)

U određenim postupcima pred domaćim sudovima vrši se audio i/ili video snimanje glavnih pretresa (kao primer, glavnih pretresa u postupcima pred Odeljenjem za ratne zločine i/ ili pred Posebnim odeljenjem za organizovani kriminal Višeg suda u Beogradu). Audio i/ili video snimanje vrše službe suda. S obzirom na broj pravosnažno okončanih predmeta, sud izvesno raspolaže i bogatim i izuzetno značajnim audio i/ili video sadržajem. Međutim, o tim zapisima javnosti nisu na jednostavan način dostupne detaljnije informacije – koji je tačno obim tog sadržaja, koji je kvalitet tih snimaka itd - pošto sadržajem rukuju isključivo ovlašćena lica u sudu.

Ukoliko, kao primer, Viši sud u Beogradu raspolaže kompletnim snimcima sprovedenih suđenja, i ukoliko su ti snimci zadovoljavajućeg kvaliteta, smatralo bi se razumnim i korisnim da snimci glavnih pretresa u postupcima u ovoj materiji za koje postoji poseban interes javnosti budu redovno objavljivani na internetu, u organizaciji suda, u audio i/ili u video formatu, a po pravosnažnosti presude. Kao minimum, to bi mogli biti snimci čitanja optužnice, određenog svedočenja, snimak izricanja presude, isl.

Iako bi objavljivanje tih snimaka na opisani način bio značajan iskorak u javnosti rada sudova i tužilaštava, Viši sud u Beogradu do danas to nije činio, niti je bilo naznaka da bi to uskoro mogao učiniti.

❖ Optužnice (ni)su za širu javnost

Rad javnog tužioca i zamenika javnog tužioca je javan, osim ako zakonom nije drugačije propisano.

(član 48. Zakona o javnom tužilaštvu)

Javno tužilaštvo može da upozna javnost o stanju kriminaliteta i drugim pojavama koje zapazi u radu, u skladu sa Poslovnikom o upravi u javnim tužilaštvima.

U granicama svojih zakonom određenih ovlašćenja i u skladu s interesima postupka, vodeći računa o zaštiti privatnosti učesnika u postupku, javno tužilaštvo može obaveštavati javnost i o pojedinim predmetima u kojima postupa.

(član 10. Zakona o javnom tužilaštvu)

Pravilo o javnosti postupka, kao ključnom elementu standarda fer suđenja, po logici stvari neraskidivo je povezano sa dostupnošću informacije o tome šta je to što se optuženom stavlja na teret. Može li šira javnost da na jednostvan i nebirokratski način sazna o sadržini optužnog akta?

Mada su u posmatranom periodu, učinjeni značajni koraci kako bi se izgled i funkcionalnost internet stranica javnog tužilaštava unapredili, pretragom lako se utvrdi da do povećanja sadržaja u vezi sa konkretnim predmetima uglavnom nije došlo. Taj sadržaj na unapređenim internet stranicama za sada uglavnom izostaje.

Prema našem iskustvu iz posmatranog perioda, po pravilu, optužnice koje su stupile na pravnu snagu ne mogu se naći na internet stranicama javnih tužilaštava, pa čak ni kada je reč o predmetima za koje postoji posebno interesovanje javnosti.²⁵

Neki značajni izuzeci od pravila ipak postoje, tu pre svega mislimo na Tužilaštvo za ratne zločine (TRZ). Na internet stranici Tužilaštva za ratne zločine zainteresovana javnost naime oduvek može pristupiti skoro svim optužnicama koje je od osnivanja TRZ podiglo ili po kojima trenutno postupa.

²⁵ Pojednostavljeno, ovo znači da šira javnost ukoliko je zainteresovana za ključne dokumente iz postupka i-ili za informacije u njima, do njih mogu doći jedino ili na indirektan ili na birokratizovan način – ili putem kontakta sa PR službom tužilaštva, upućivanjem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, upućivanjem molbi za uvid i kopiranje spisa, ili pretragom povremenih saopštenja ili obaveštenja za javnost, ili kroz godišnje ili statističke izveštaje RJT ili DVT, itd. Sve to po pravilu potragu za informacijama komplikuje, tražioce obeshrabruje, šalje problematičnu poruku o pozadini (motivima) optuženja, građane prepušta dezinformacijama, i u konačnici učvršćuje nepoverenje u rad javnog tužilaštva.

Na internet stranici
Tužilaštva za ratne
zločine javnosti
omogućen je pristup
optužnicama.

Na internet stranici
Tužilaštva za
organizovani kriminal
nije objavljena nijedna
optužnica.

Na internet stranici Tužilaštva za ratne zločine zainteresovani oduvek na jednostavan i nebirokratski način mogu pristupiti skoro svim optužnicama koje je od osnivanja TRZ podiglo ili po kojima trenutno postupa - javnosti omogućen je direktan uvid u oko 100 dokumenata.²⁶

²⁶ Vidi na

<https://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B8/%D0%BE%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B5>

Upečatljiva je neujednačenost u otvorenosti i/ili u interakciji sa javnošću kada su u pitanju državni organi nadležni za postupanje u predmetima krivičnih dela organizovanog kriminala i državni organi nadležni za postupanje u predmetima ratnih zločina.

Iako se, prema navodima visokopozicioniranih u pravosuđu, pred većima Posebnog odeljenja za organizovani kriminal Višeg suda u Beogradu, trenutno nalazi visok broj predmeta iz materije organizovanog kriminala²⁷, na internet stranici Tužilaštva za organizovani kriminal (TOK) naime ne postoji objavljen niti jedan optužni akt.²⁸

U ovom trenutku na internet stranici TOK takođe nije objavljena niti jedna optužnica po kojima je ovo tužilaštvo u prethodnih skoro 20 godina postupalo, pa čak ni one iz predmeta u kojima je krajnji ishod po Tužilaštvo bio povoljan (osuđujuća presuda).

❖ Pseudonimizacija / anonimizacija sadržaja ključnih dokumenata iz postupka

U kontekstu javnosti kao vitalne komponente fer suđenja, da li je dovoljno samo da državni organi ključne dokumente iz postupka učine lako dostupnim široj javnosti? Ne, jer suštinski je važno kakav je sadržaj koji je na ovaj način učinjen dostupnim javnosti.

Ovo pitanje od značaja je u kontekstu važećih pravila o anonimizaciji / pseudonimizaciji dokumenata iz postupka i praksom sa njima u vezi. Kakav je kvalitet ovih pravila? Da li se pravila sprovode u skladu sa svrhom zbog koje su doneta? Ili se zloupotrebljavaju? Kada se sučele pravo javnosti da zna i zaštita ličnih podataka izbalansirani pristup donosioca odluke od suštinske je važnosti – da li on postoji? I ako ne postoji, zašto ne postoji?

Sa čime smo se s ovim pitanjem u vezi susreli u posmatranom periodu? Pre svega, prema našem iskustvu, u ključnim dokumentima iz istog pravosnažno okončanog postupka, koje sudovi i tužilaštva dostavljaju onima koji ih zatraže, uglavnom nema konzistentnosti u sadržaju koji podleže pseudonimizaciji/ anonimizaciji.

Među dokumentima iz istih postupaka koje smo na osnovu zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja dobijali od sudova i tužilaštva neretko dakle događalo se da svaki dokument ponaosob bude pseudonimizovan /anonimizovan na drugačiji način, dok u nekim anonimizacija nije ni bila sprovedena. Anonimizacija koju ne izvrši jedan kompromituje ili obesmišljava dakle anonimizaciju koju izvrši drugi organ. Iz toga zaključujemo da i u pravilima i u praksi o pseudonimizaciji/ anonimizaciji ličnih

²⁷ Vidi na <https://www.politika.rs/sr/clanak/505623/Imamo-cetiri-sudnice-a-329-sudenja-za-organizovani-kriminal>

²⁸ Vidi na http://www.tok.it.rs/html_tok/pocetna_cir.htm (stranici pristupljeno u junu 2022)

podataka u sudskim odlukama i u aktima tužilaštva i dalje očigledno postoje i nepreciznosti i neusaglašenost, kao minimum.

видео да је неко бацао бакље. Није видео да ли неко улази у зграду амбасаде, то и није било могуће јер је доста људи било испред њега. Није видео да пок. [REDACTED] улази у зграду амбасаде, било је доста људи, наводи да је кратковид, носи наочаре од средње школе и носио их је и тада. Испред амбасаде је био можда око 5 минута. У једном тренутку у тој гужви испред амбасаде је видео пок. [REDACTED] сећа се да га је повукао за рукав, да би кренуо за њим, због тога што је и сам окривљени кренуо за [REDACTED], Томином, и Новитовићем, који су ишли низ улицу. Објашњава да је ишао за њима да се не би изгубили, и да је био убеђен да је пок. [REDACTED] кренуо за њим. Тада је последњи пут видео пок. [REDACTED]. Након тога су стигли до Хрватске амбасаде где су само прошли и задржали се можда пар минута, и ту је видео да су неки момци скинули заставу, као и да неки момци „цимају“ врата, која су била «одваљена» и стајала на ограли

U posmatranom periodu veće Višeg suda u Beogradu odlučivalo je u postupcima u vezi sa događajima koji su se odigrali 21. februara 2008. godine kada je, između ostalog, zapaljena zgrada u kojoj je bilo smešteno diplomatsko predstavništvo Sjedinjenih Američkih Država. U jednoj od presuda koju su službe suda dostavile našoj organizaciji, ime smrtno stradalog tokom kritičnog događaja anonimizovano je u celom tekstu.

Još jedna okolnost sa kojom smo se susreli je da je sadržaj dostavljenih dokumenata bio (neopravdano?) previše anonimizovan (npr. imena smrtno stradalih lica tokom određenog kritičnog događaja).

Дана 17.09.2009. године око 17,40 часова у Београду, на платоу Обилићев венац, у урачунљивом стању, при безобзирном и насилничком понашању, у планираном и организованом нападу на француске држављане, навијаче Фудбалског клуба "Тулуз", који су дошли у Београд да посматрају фудбалску утакмицу "Партизан – Тулуз", окривљени Прелић Ђорђе заједно са правноснажно осуђеним Марковић Љубомиром, Грковић Иваном, Пузигаћа Дејаном, Карбић Јованом, Томасовић Драганом, Вујовић Миланом, Четник Бранимиром, Сувајац Владаном, Величковић Стефаном, Тарлаћ Миланом и Матијевић Бојаном, свестан радње коју предузима и могућности наступања забрањене последице на коју је пристао, свестан забрањености свога дела, свесно заједнички делујући, лишили живота оштећеног [REDACTED] тако што су му нанели тешке телесне повреде опасне по живот, које су дана 29.09.2009. године проузроковале његову смрт, којом приликом су правноснажно осуђени Петровић Степа и Станковић Дејан, припадници ове

U 2017. godini veće Višeg suda u Beogradu Đorđa Prelića oglasilo je krivim za ubistvo francuskog državljanina Brisa Tatona (teško ubistvo u saizvršilaštvu). U presudi koju su službe suda dostavile našoj organizaciji, ime žrtve izvršenog krivičnog dela anonimizovano je u celom tekstu.

U isto vreme, te iste informacije koje su u tim dokumentima bile anonimizovane, dostupne su lako bile na internetu ili u izveštajima medija. Ovakva praksa nameće utisak da u određenim slučajevima državni organi određene žrtve određenih krivičnih dela žele da učine nevidljivim za javnost.

S obzirom da je javnost vitalna komponenta fer suđenja, nalazimo da ovakva primena ovakvih pravila ojačava ukorenjenu kulturu tajnosti, a u određenim slučajevima porodicama žrtava, pa i celom društvu, uskraćuje i pravo na istinu. Bez sumnje i način i opseg pseudonimizacije / anonimizacije u ovim dokumentima trebalo bi da budu predmet daljih i širih, za javnost otvorenih, debata u stručnim i naučnim forumima koji se bave pravom na privatnost i pravom javnosti da zna.

OSTALA ZAPAŽANJA PROIZAŠLA IZ PRAKSE PRAĆENJA SUĐENJA

Ovde osvrnućemo se ukratko samo na nekoliko praksi i-ili okolnosti iz posmatranog perioda sa kojima smo se susretali, a koje sa konkretnim postupcima i-ili sa pravom na pravično suđenje i-ili sa sudskom vlašću imaju posredne (bliže ili dalje) veze.

Ipak ta zapažanja od značaja su, smatramo, jer pitanja koja otvaraju najtešnje su skupčana pre svega sa integritetom institucija od kojih ostvarivanje osnovnih ljudskih prava i sloboda (pa i prava na pravično suđenje) direktno zavisi, sa poverenjem opšte javnosti u te institucije, a u konačnici, između ostalog, i sa (ne)izgradnjom kulture za pravnu državu u društvu.

❖ (Informisanje) O toku / statusu predmeta i o ishodu postupka

U posmatranom periodu, naponi su ulagani da se zaposlenima u pravosuđu, tužilaštvu, stručnoj javnosti i/ili akterima u postupku olakša praćenje toka predmeta. Osmišljen je i u funkciju stavljen niz IKT alata sa ciljem da se tok predmeta pred sudovima učini transparentnijim, a time i proces donošenja odluka efikasnijim.

Rezultat je da tok predmeta pred sudovima sada olakšano može pratiti mahom profesionalna zajednica.

Sud	Adresa
Tok predmeta Vrhovnog kasacionog suda	http://tpvks.portal.sud.rs:8080/SAPSPortal/select.do?court_id=VKS
Tok predmeta apelacionih sudova	http://tpas.portal.sud.rs:8080/SAPSPortal/select.do?court_id=BGAP
Tok predmeta viših i osnovnih sudova	https://tpson.portal.sud.rs/tposvs/
Tok predmeta Upravnog suda	http://tpus.portal.sud.rs:8080/SAPSPortal/select.do?court_id=BGUS
Tok predmeta privrednih sudova	https://tpson.portal.sud.rs/tpprvs/
Tok predmeta Prekršajnog apelacionog suda	https://tppas.sipres.sud.rs/
Tok predmeta prekršajnih sudova	https://tpps.sipres.sud.rs/
Status predmeta pred Ustavnim sudom	http://www.ustavni.sud.rs/eSud/StatusPredmeta

Praksa	Adresa
Portal Sudska praksa	https://www.sudskapraksa.sud.rs./sudska-praksa
Baza javnotužilačke prakse	https://jtpraksa.rjt.gov.rs/tuzilacka-praksa

Takođe, naponi su ulagani da se zaposlenima u pravosuđu, tužilaštvu, stručnoj javnosti i/ili akterima u postupku olakša pristup praksi.

Osmišljen je i u funkciju stavljen određen broj IKT alata sa ciljem da se sudska i javnotužilačka praksa učine pristupačnijim.

Rezultat je da se sudskom i javnotužilačkom praksom sada olakšano može koristiti mahom profesionalna zajednica.

Da li su time stvoreni uslovi da pripadnici profesionalne zajednice imaju na raspolaganju brz i nesmetan pristup velikom broju relevantnih informacija? Nesumnjivo da. Da li su

ovako stvoreni uslovi da se recimo sudije na brz i jednostavan način upoznaju sa već zauzetim stavovima u istim pitanjima što može doprineti hramonizaciji / ujednačavanju sudske prakse? Nesumnjivo da. Da li je i opštoj javnost omogućen pristup ovim informacijama?

Opšta javnost je pak u drugačijoj poziciji.

Opštoj javnosti državni organi do danas nisu omogućili ni da na jednostavan, nebirokratski način, isprati sve korake u postupku, niti da pristupa svim ključnim dokumentima iz postupka (i-ili iz pravosnažno okončanog postupka), čak ni u predmetima za koje postoji posebno interesovanje javnosti.

Sva javna ročišta u predmetu protiv Tačija i drugih

Datum	Vrsta ročišta	Video snimak	Transkript
09/11/2020	Prvo pristupanje sudu (Krasnići)	Video	Transkript
09/11/2020	Prvo pristupanje sudu (Tači)	Video	Transkript
10/11/2020	Prvo pristupanje sudu (Veselji)	Video	Transkript
11/11/2020	Prvo pristupanje sudu (Seljimi)	Video	Transkript
18/11/2020	Statusna konferencija	Video	Transkript
17/12/2020	Statusna konferencija	Video	Transkript
16/02/2021	Statusna konferencija	Video	Transkript
24/03/2021	Statusna konferencija	Video	Transkript
19/05/2021	Statusna konferencija	Video	Transkript
21/07/2021	Statusna konferencija	Video	Transkript
14/09/2021	Statusna konferencija	Video	Transkript
29/10/2021	Statusna konferencija	Video	Transkript
15/12/2021	Statusna konferencija	Video	Transkript
04/02/2022	Statusna konferencija	Video	Transkript
22/02/2022	Ročište	Video	Transkript
24/03/2022	Statusna konferencija	Video	Transkript
10/05/2022	Ponovno pristupanje (Tači)	Video	Transkript
10/05/2022	Ponovno pristupanje (Veselji)	Video	Transkript
10/05/2022	Ponovno pristupanje (Krasnići)	Video	Transkript

Primer 1:

Tok glavnog pretresa sa relevantnim sadržajima može biti pojednostavljeno prikazan i objavljen pregledno na pristupačan način na stranici suda (prikaz dela stranice).²⁹

²⁹ Vidi na <https://www.scp-ks.org/sr/cases/hasim-taci-i-drugi>

Adekvatno razumevanje ishoda postupka od strane onih građana koji nemaju relevantna pravna znanja skopčano je dakle sa smetnjama, a jedna od njih je i to što opštoj javnosti po pravilu nije omogućeno da na pojednostavljen i nebirokratski način, bez posrednika, isprati od početka do kraja postupak kroz niz ključnih dokumenata – od optužnice koja je stupila na pravnu snagu, pa do konačnog ishoda.

Пред судовима - Убиство председника Владе Републике Србије (КП. бр. 5/03) - кључни документи

22 / август / 2019.

На др Зорана Ђинђића, председника Владе Републике Србије у периоду од 2001. - 2003. године, у дворишту зграде Владе Републике Србије у Београду извршен је атентат 12. марта 2003. године.

Суђење оптуженима за убиство председника Владе Републике Србије почело је 22. децембра 2003. године пред Посебним одељењем за организовани криминал Окружног суда у Београду.

Суђење окончано је 24. новембра 2009. године.

Овде налазе се кључни документи из првостепеног поступка вођеног пред Посебним одељењем за организовани криминал Окружног суда у Београду и из поступака по жалбама вођених пред Врховним судом Србије:

1. Оптужница Окружног јавног тужилаштва – Специјалног Тужилаштва за организовани криминал (КТС бр 2/2003 од 21. августа 2003. године)
2. Транскрипти аудио записа тока суђења (одраније јавности доступни, објављени су [овде](#))
3. Првостепена пресуда (23. мај 2007. године)
4. Пресуда по жалби (8. - 17. септембра 2008. године)
5. Пресуда по жалби (24. новембар 2009. године)

Primer 2:

Ključni dokumenti iz pravosnažno okončanog postupka mogu biti objavljeni na pojednostavljen, pristupačan način (na jednom mestu, u digitalnom formatu).³⁰

Gore pobrojani-opisani IKT alati dakle ne predstavljaju adekvatan odgovor na pitanje kako da najšira javnost koja bi to želela na pojednostavljen način isprati korake u postupku i-ili lakše pristupi i sazna više o određenom predmetu (recimo onom za koji postoji poseban interes javnosti) – ovi alati namenjeni su profesionalnoj zajednici i/ili akterima u postupku.

Da li bi pojednostavljen pristup i dostupnost što većeg obima izvornih dokumenata i informacija iz predmeta doprinela boljem razumevanju rada sudova i tužilaštava i na duži rok ojačala poverenje u pravosudni sistem?
Svakako da - da.

Da li državni organi još uvek doprinose da informacije neophodne za taj proces i dalje ostaju nepristupačne, mahom van dohvata prosečnog građanina, pravnog laika?
Smatramo da - da.

³⁰ Vidi na <https://tritacke.org/srp/page/pred-sudovima-sekcija>

❖ Sa javnošću – uglavnom bez interakcije (1)

Ključne osobe u pravosuđu, u tužilaštvu, u posebnim organima (Ustavni sud) u najvećem delu javnosti se ne prepoznaju – opšta javnost po pravilu ne zna ko te funkcije obavlja.

Izostanak interakcije sa javnošću značajno doprinosi da šira javnosti uglavnom ne prepoznaje ličnosti na rukovodećim pozicijama institucija ključnim za pravnu državu i vladavinu prava – kao primer, lica koja obavljaju funkciju Republičkog javnog tužioca, predsednika Vrhovnog kasacionog suda, predsednika Ustavnog suda Srbije, sudija Ustavnog suda Srbije, Tužioca za organizovani kriminal, Tužioca za ratne zločine, itd.

Od početka svog prvog mandata 2010. godine do danas Republička javna tužiteljka nije održala jednu konferenciju za medije na kojoj bi učinak tužilaštva bio pretresan i na kojoj bi se odgovaralo na pitanja predstavnika sredstava javnog informisanja.

U posmatranom periodu nismo zabeležili jednu konferenciju za medije Republičke javne tužiteljke na kojoj bi učinak tužilaštva bio pretresan i na kojoj bi se odgovaralo na pitanja predstavnika sredstava javnog informisanja.

Paradoksalno, u široj javnosti ne prepoznaje se skoro nijedno od lica imenovanih za komunikaciju i odnose sa javnošću u pravosudnim organima i-ili u tužilaštvima u Srbiji. Ličnosti čiji bi rad opšta javnost (lako, brzo) povezivala sa (postojanjem i-ili radom) Visokog saveta sudstva i-ili Državnog veća tužilaca takođe nisu prepoznate u široj javnosti.

U dužem periodu posle 2003. godine, tj po osnivanju državnih organa i posebnih organizacionih jedinica državnih organa radi otkrivanja, krivičnog gonjenja i suđenja za krivična dela iz materije organizovanog kriminala i materije ratnih zločina u Srbiji, portparoli ovih organa, a Tužilaštva za ratne zločine i Tužilaštva za organizovani kriminal posebno, bili su izuzetno aktivni i u javnosti prisutni skoro neprekidno.

Iako je u relevantne (usvojene) strategije o procesuiranju ratnih zločina 2016. godine upisivano da je „prioritet delovanja i cilj čije se postizanje očekuje ... unapređen nivo svesti i odnosa javnosti prema potrebi suđenja za ratne zločine“, ³¹ a zatim u 2021. godini kao željena promena, između ostalog, "unapređeno informisanje javnosti o suđenjima za ratne zločine", ³² u ovom kontekstu u praksi nije se odmaklo dalje od napisanog.

Uprkos omasovljenoj pojavi poricanja i relativizacije ratnih zločina i odgovornosti učinilaca i naredbodavaca, predmetna praksa državnih organa u posmatranom periodu bila je dijametralno suprotna ranijoj. Lica čija je dužnost da sa javnošću komuniciraju o

³¹ Vidi na <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/19/1/reg>

³² Vidi na <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/97/1/reg>

radu i rezultatima (o izostanku rada ili rezultata?) veća za ratne zločine i/ili Tužilaštva za ratne zločine u posmatranom periodu ostala su potpuno nevidljiva.

❖ Sa javnošću – uglavnom bez interakcije (2)

U naučnoj i stručnoj javnosti neretko se može čuti da je Ustavni sud Republike Srbije skoro potpuno nepristupačan za širu javnost.³³

Rad Ustavnog suda je javan.

Javnost se obezbeđuje objavljivanjem odluka Ustavnog suda, objavljivanjem saopštenja sa sednica na internet stranici Ustavnog suda, održavanjem javne rasprave i rasprave u postupku pred Ustavnim sudom, davanjem saopštenja sredstvima javnog informisanja, održavanjem konferencija za medije i na drugi način.

Ustavni sud može isključiti javnost samo radi zaštite interesa nacionalne bezbednosti, javnog reda i morala u demokratskom društvu, kao i radi zaštite interesa maloletnika ili privatnosti učesnika u postupku.

Isključenje javnosti ne odnosi se na učesnike u postupku, njihove punomoćnike i predstavnike stručne javnosti.

Sudija ne može javno iznositi svoje mišljenje o pitanju koje je predmet spora pred Ustavnim sudom.

(Zakon o Ustavnom sudu, član 3)

³³ "U okviru svoje nadležnosti Ustavni sud donosi odluke koje su bitne za vladavinu prava. U prvom redu, on ocenjuje ustavnost i zakonitost opštih akata. Povodom ustavne žalbe, međutim, on odlučuje i o pravnoj sudbini pojedinačnih akata kojima se povređuju ili uskraćuju ljudska ili manjinska prava i slobode. Potpuna i na popularan i sažet način izložena obaveštenost o razlozima za njegove odluke naprosto je pretpostavka za pravnu sigurnost i uspostavljanje kulture neophodne za pravnu državu." Vidi u <https://www.cepris.org/licni-stavovi/beljanski-netransparentnost-ustavnog-suda-direktno-otezava-reformu-pravosuda/>

Javnost rada Suda ostvaruje se naročito:

- 1) objavljivanjem odluke Suda u „Službenom glasniku Republike Srbije“;
- 2) izdavanjem biltena odluka Suda;
- 3) objavljivanjem na internet stranici Suda dnevnog reda sednica, vremena održavanja javne rasprave, odluka i ustavnosudske prakse, kao i važnijih podataka vezanih za rad Suda;
- 4) prisustvom akreditovanih predstavnika sredstava javnog obaveštavanja javnoj raspravi u Sudu;
- 5) dostavljanjem službenog obaveštenja sredstvima javnog obaveštavanja;
- 6) održavanjem konferencije za predstavnike sredstava javnog obaveštavanja.

Predstavnicima sredstava javnog obaveštavanja iz stava 1. tačka 4) ovog člana akreditiv izdaje sekretar Suda, a o mestu i vremenu održavanja javne rasprave obaveštavaju se preko internet stranice Suda ili na drugi način.

O odlukama koje imaju širi društveni i pravni značaj, Sud daje saopštenja za javnost, a u slučaju da je informacija o odluci, odnosno radu neistinito, nepotpuno ili netačno prenet, Sud može zahtevati, u skladu sa zakonom, da se objavi odgovor ili ispravka.

Konferenciju za predstavnike sredstava javnog obaveštavanja saziva i vodi predsednik Suda, odnosno drugi sudija koga predsednik odredi, povodom godišnjeg pregleda rada Suda, kao i u drugim slučajevima kada oceni da se radi o pitanjima od interesa za javnost.

(Poslovnik o radu Ustavnog suda Republike Srbije, član 29)

Mada propisi i tu mogućnost izričito predviđaju, sudije Ustavnog suda Republike Srbije po pravilu konferencije za medije ne održavaju, pa ni kada je reč o odlukama koje imaju širi društveni i pravni značaj i-ili kada je reč o pitanjima ili predmetima za koje postoji posebno interesovanje javnosti.

Naslovna | Sednice Suda | Arhiva saopštenja sa sednice

Saopštenje sa 6. sednice I Velikog veća, održane 21. aprila 2022. godine, kojom je predsedavala Snežana Marković, predsednica Ustavnog suda i predsednica Veća

četrvtak, 21. april 2022

Ustavni sud, Veliko veće, je na 6. sednici I Velikog veća odlučio o 32 predmeta

I U predmetima ocene ustavnosti zakona Ustavni sud je:

- odbacio zahtev za ocenjivanje ustavnosti odredaba člana 4, člana 8. stav 1, čl. 30. i 31. i člana 42. stav 4. tačka 3) Zakona o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju („Službeni glasnik RS“, broj 72/11). (predmet IUZ-1/2017)

II U postupcima po ustavnim žalbama Ustavni sud je:

- usvojio ustavne žalbe u predmetima UŽ-831/2018, UŽ-856/2018, UŽ-8509/2018, UŽ-11115/2018, UŽ-13398/2018, UŽ-15075/2018, UŽ-2727/2019, UŽ-5046/2019, UŽ-7928/2019, UŽ-10668/2019, UŽ-11848/2019, UŽ-2902/2020, UŽ-8943/2020, UŽ-9374/2020, UŽ-10322/2020, UŽ-12996/2020, UŽ-756/2021, UŽ-760/2021, UŽ-954/2021, UŽ-13188/2021, UŽ-15000/2021 i UŽ-2269/2022

- odbio kao neosnovanu ustavnu žalbu, jer je utvrdio da nema povreda prava zajemčenih Ustavom, u predmetu UŽ-11975/2017

- obustavio postupke po ustavnim žalbama u predmetima UŽ-4987/2018, UŽ-10591/2019, UŽ-12905/2019, UŽ-4913/2020, UŽ-5450/2020, UŽ-6743/2020, UŽ-8070/2020 i UŽ-13433/2021

Sud sa javnošću redovno komunicira putem saopštenja čiji je sadržaj svakome van pravničke profesionalne zajednice po pravilu sasvim nerazumljiv.

Objavljivanje saopštenja samo ovakvog ili ovome sličnog sadržaja na dnevnom nivou zapravo je simulacija komunikacije sa opštom javnošću i transparentnosti u radu. U konačnici to je i jedna od efikasnijih načina da poverenje šire javnosti u instituciju – uprkos „otvorenosti“ institucije ili ne bude uspostavljeno ili da se ne povećava.

Mada su se u posmatranom periodu od 7 godina za to sticali uslovi, u tom periodu nismo zabeležili jednu konferenciju za medije sudija Ustavnog suda na kojoj bi se odgovaralo na pitanja predstavnika sredstava javnog informisanja – bilo kada su donošene odluke koje imaju širi društveni i pravni značaj, bilo kada je reči bilo o pitanjima ili predmetima za koje je postojalo posebno interesovanje javnosti.

Kao primer, konferencija za predstavnike sredstava javnog informisanja nije održana čak ni u slučaju kada se krajem maja 2020. godine Ustavni sud oglašavao u povodu svoje odluke kojom su odbačene inicijative kojima je osporavana ustavnost ili zakonitost Odluke o proglašenju vanrednog stanja³⁴, a koja je izazvala reakcije i opšte i stručne javnosti.³⁵

I u toj prilici, sa javnošću komunicirano je putem saopštenja Suda i objavljivanjem donete odluke na inrternet stranici Suda i u Službenom glasniku Republike Srbije, tj. isključivo u formatima koji ne omogućavaju dijalog i-ili postavljanje pitanja.

³⁴ Vidi na <http://www.ustavni.sud.rs/page/predmet/sr-Latn-CS/16219/?NOLAYOUT=1>

³⁵ Vidi na <https://paragraflex.rs/dnevne-vesti/030620/030620-vest11.html>

❖ Transparentnost izbora sudija i tužilaca?

I dok su se u posmatranom periodu u javnosti skoro redovno pojavljivali zahtevi za više javnosti u radu tužilaštva, pa i da se obezbede uživo prenosi toka nekih suđenja, sa druge strane sa interesovanjem za proces izbora sudija i/ili javnih tužilaca u vezi situacija bila je obrnuta. Po pravilu, nikakvi posebni zahtevi ne postavljaju se u široj javnosti ovim povodom - ovi procesi nalaze se uglavnom na margini pažnje najvećeg broja građana.

Razlog za takvo stanje delom je činjenica da se o ovim procesima i telima koja ih sprovode, u načelu zna malo, ali delom je razlog i samo ustrojstvo tela³⁶ i-ili to što su poverenje građana u rad tih tela kompromitujuće prakse umanjile.

Pravilima, nadležnim telima i tokom postupka koji se odnosi na izbor sudija nameravamo da se pažljivije bavimo u budućim tekstovima i-ili analizama (i u kontekstu naših zapažanja iz posmatranog perioda i u svetlu nedavnih ustavnih promena i razvoja događaja posle njihovog usvajanja i u kontekstu (ne)sprovođenja važeće Strategije razvoja pravosuđa za period 2020 – 2025. godine³⁷ i pratećeg Akcionog plana). Zato ćemo za sada ostaviti po strani pitanja sa tim u vezi, a u nastavku fokusiraćemo se na javno tužilaštvo – konkretnije, na pojedine aspekte postupka izbora javnih tužilaca, još konkretnije na pojedine aspekte postupaka za izbor Tužioca za organizovani kriminal i Tužioca za ratne zločine.

Državno veće redovno obaveštava javnost o svom radu na način uređen Poslovnikom.
(član 19. st 3 Zakona o Državnom veću tužilaca)

Rad Veća je javan.

Javnost rada Veća zasniva se na zakonskoj pretpostavci o opravdanom interesu javnosti da zna, načelu jednakosti i zabrani diskriminacije novinara i javnih glasila. Javnost rada Veća ostvaruje se objavljivanjem opštih akata na internet prezentaciji Veća i u "Službenom glasniku Republike Srbije", omogućavanjem novinarima i drugim zainteresovanim licima da prate sednice Veća ukoliko nisu zatvorene za javnost, davanjem službenih saopštenja, a po potrebi objavljivanjem evidencija, izveštaja i odluka u sredstvima javnog obaveštavanja i na drugi način.

(član 7., st 1 - 3 Poslovnika o radu Državnog veća tužilaca)

³⁶ Vidi na <https://www.politika.rs/sr/clanak/323247/Hronika/Zasto-su-tuzioci-nezadovoljni>

³⁷ Vidi na <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%83%D1%92%D0%B0%202020-2025.pdf>

Na internet prezentaciji Veća objavljuje se: oglas povodom raspisanog konkursa; podatak o danu, času i mestu održavanja pisanog ispita i razgovora, rezultat sa pisanog ispita pod šifrom, rang lista, konačna rang lista, predlog za izbor i odluka o izboru.

(član 46. Poslovnika o radu Državnog veća tužilaca)

Veće, na zahtev kandidata, odobrava prisustvo stručne i druge javnosti na razgovoru. Zahtev za prisustvo mora biti podnet najkasnije pet dana pre dana održavanja razgovora. Veće može odlučiti da razgovore video i audio snima.

(član 54. Poslovnika o radu Državnog veća tužilaca)

U posmatranom periodu naime u Srbiji bili su sprovedeni i postupci izbora Tužioca za organizovani kriminal i postupak izbora Tužioca za ratne zločine.

U trenutku pisanja ovog teksta, na internet stranici Državnog veća tužilaca (DVT) nije dostupan nikakav sadržaj iz perioda pre 2016. godine.³⁸ Ovo je značajno iz perspektive podatka da je u 2015. godini, između ostalog, sproveden bio konkurs za izbor Tužioca za organizovani kriminal. Konkursnu proceduru - od raspisivanja konkursa do prosleđivanja liste kandidata Vladi Republike Srbije - sprovelo je DVT.

Opšta javnost bila je putem medija obaveštavana mahom o hronološkom toku radnji u ovom postupku o imenima kandidata za tužioce javnih tužilaštava u Srbiji, itd. Informacije sa supstancijalnim sadržajem izostajale su, a preovlađivali su, dakle, podaci tehničke prirode.

Istovremeno, u vezi sa konkursom za Tužioca za organizovani kriminal u javnosti pojavljivale su se tvrdnje da pravila stavljaju kandidate u neravnotežan položaj,³⁹ a rezultati pisanog ispitivanja / testiranja izazvali su reakcije, pa čak i ozbiljne sumnje.⁴⁰

Ni nakon okončanja procesa izbora Tužioca za organizovani kriminal (TOK) u decembru 2015. godine, široj javnosti na jednostavan i nebirokratski način nisu postali dostupni ključni dokumenti iz izborne procedure - kao primer, to bi mogle biti putem interneta objavljene radne biografije svih članova komisije, radne biografije kandidata na konkursu, zatim programi organizacije i unapređenja rada javnog tužilaštva koje su predstavili kandidati, urađen pisani deo ispita, audio i-ili video snimci usmenog testiranja / intervju, itd. Uz to, zahteve medija da im pojedine dokumente iz konkursne dokumentacije učine dostupnim DVT je odbilo.⁴¹

³⁸ Vidi na <http://dvt.jt.rs/arhiva/> (stranici pristupljeno 14. juna 2022. godine)

³⁹ Vidi na <https://www.krik.rs/advokat-nenadic-novi-tuzilac-za-organizovani-kriminal/>

⁴⁰ Vidi na <https://pescanik.net/pripreme-za-izbor-javnih-tuzilaca-institucionalne-i-vaninstitucionalne/>

⁴¹ Novinari pokušali su zahtevom za pristup informacijama od javnog značaja da dođu do testa izabranog Tužioca za organizovani kriminal, ali je Državno veće tužilaca odbilo da dostavi kopiju. Novinari su pozvali i Tužioca za organizovani kriminal, ali on nije pristao na razgovor. Vidi na <https://www.krik.rs/sve-kontroverze-izbora-specijalnog-tuzioca/>

Na ovaj način krajem 2015. godine, između više kandidata koji su konkurisali za mesto, među kojima je bilo i iskusnih tužilaca, uključujući tu i bivšeg TOK^{42 43}, za novog Tužioca za organizovani kriminal izabran je široj javnosti do tada malo poznat advokat.

U posmatranom periodu, između ostalog, objavljivani su bili brojni izveštaji koji su cenili efikasnost borbe protiv organizovanog kriminala. Kao primer, prema podacima za 2018. godinu u Srbiji „broj presuda za organizovani kriminal i dalje je bio nizak“ – izostajali su „ubedljivi rezultati u pogledu istrage, gonjenja i presuda u slučajevima organizovanog kriminala“.⁴⁴ Situacija je i u periodu koji je usledio ostala nepromenjena. Naime, prema podacima za 2019. godinu u Srbiji „broj presuda za organizovani kriminal i dalje je bio nizak“ i izostajali su „ubedljivi rezultati u pogledu istrage, gonjenja i presuda u slučajevima organizovanog kriminala.“⁴⁵ Potom, prema podacima za 2021. godinu u Srbiji „broj osuđujućih presuda za organizovani kriminal se smanjio u odnosu na 2019. godinu“, a od Srbije se očekivalo da „ostvari uverljive rezultate u pogledu delotvornih istraga, gonjenja i pravosnažnih presuda u predmetima u vezi sa teškim i organizovanim kriminalom.“⁴⁶ Prema podacima Globalnog indeksa organizovanog kriminala objavljenom u oktobru 2021. godine, po zastupljenosti organizovanog kriminala Srbija zauzela je drugo mesto među 44 države Evrope, a 33. mesto među 193 države na svetu.⁴⁷ Pojednostavljeno govoreći, borba protiv organizovanog kriminala u Srbiji bila je u posmatranom periodu uglavnom procenjivana kao upitna, a u najboljem slučaju kao neubedljiva.

U 2021. godini, prvi mandat Tužioca približio se kraju. Aktuelni Tužilac za organizovani kriminal prijavio se na konkurs koji je oglasilo DVT, prošao je kroz konkursnu proceduru i reizabran je u decembru 2021. godine na još jedan šestogodišnji mandat.

U konkursnoj proceduri, pored kandidata koji je u konačnici bio reizabran, učestvovala su još dva kandidata iz redova advokature⁴⁸ i oba su u ranoj fazi toka konkursa odustala.^{49 50}

⁴² Vidi <https://paragraflex.rs/dnevne-vesti/051015/051015-vest1.html>

⁴³ Vidi <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2104977/miljko-radisavljevic-prvi-na-listi-kandidata-za-tuzioca.html>

⁴⁴ Vidi [https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_o_srbiji\(1\).pdf](https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_o_srbiji(1).pdf)

⁴⁵ “Nije postignut napredak u ispunjavanju preporuka iz prethodnog izveštaja.” Vidi u https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/20190529-serbia-report_SR_-_REVIDIRANO.pdf

⁴⁶ Vidi https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF

⁴⁷ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/09/GITOC-Global-OrganizedCrime-Index-2021.pdf>

⁴⁸ Vidi <https://nova.rs/vesti/hronika/ko-su-nenadicevi-protivkandidati-u-trci-za-tuzioca-za-organizovani-kriminal/>

⁴⁹ Vidi <http://dvt.jt.rs/wp-content/uploads/2021/10/Lista-sa-siframa-kandidata-koji-su-polagali-pisani-test-TOK-1.pdf>

⁵⁰ Vidi <http://dvt.jt.rs/wp-content/uploads/2021/10/Raspored-predstavljanja-programa-za-TOK-7.10.2021.-godine-2.pdf>

Комисија за састављање и вредновање писаног теста и вредновање програма организације и унапређења рада јавног тужилаштва, поводом огласа за избор Тужиоца за организовани криминал (Милан Ткалац, члан Државног већа тужилаца и в.ф. јавног тужиоца у Апелационом јавном тужилаштву у Новом Саду, Слободан Радовановић, заменик Републичког јавног тужиоца, Миљко Радисављевић, заменик Републичког јавног тужиоца, Драган Рајковић, дипломирани правник и Велимир Голубовић, дипломирани правник) објављује:

Распоред представљања програма организације и унапређења рада јавног тужилаштва са пријављеним кандидатима:

Четвртак, 7.10.2021. године (Београд, Ресавска 42)

1. 10:00 Ненадић Младен

Kao i u prethodnom slučaju, ni nakon okončanja procesa izbora TOK u decembru 2021. godine, opštoj javnosti na pristupačan, nebirokratski način nisu postali dostupni ključni dokumenti iz ovog postupka - kao primer, to bi mogle biti putem interneta objavljene originalne biografije svih članova komisije, zatim originalne biografije kandidata na konkursu, zatim sami programi organizacije i unapređenja rada javnog tužilaštva koje su predstavili kandidati, urađen pisani deo ispita, audio i-ili video snimci usmenog testiranja / intervjuja, itd.⁵¹

U trenutku pisanja ovog teksta, na internet stranici DVT nije dostupan ni sadržaj iz arhive za 2016. godinu.⁵² Ovo je značajno iz perspektive činjenice da je u 2016. godini, između ostalog, sproveden konkurs za Tužioca za ratne zločine. Konkursnu proceduru - od raspisivanja konkursa do prosljeđivanja liste kandidata Vladi Republike Srbije - sprovedo je DVT.⁵³

Ni nakon okončanja procesa izbora Tužioca za ratne zločine u maju 2017. godine, široj javnosti na jednostavan i nebirokratski način nisu postali dostupni ključni dokumenti iz izborne procedure - kao primer, to bi mogle biti putem interneta objavljene originalne biografije svih članova komisije, originalne biografije kandidata na konkursu, zatim

⁵¹ Vidi na <http://dvt.it.rs/arhiva/detalji/> (stranici pristupljeno 14. juna 2022. godine)

⁵² Vidi na <http://dvt.it.rs/arhiva/detalji/> (stranici pristupljeno 14. juna 2022. godine)

⁵³ Vidi <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:624844-Tuzilastvo-za-ratne-zlocine-Glavni-kandidat-Snezana-Stanojkovic>

programi organizacije i unapređenja rada javnog tužilaštva koje su predstavili kandidati, urađen pisani deo ispita, audio i-ili video snimci usmenog testiranja / intervju, itd.⁵⁴

Tokom posmatranog perioda u javnosti pojavljivao se čitav niz informacija iz kojih je proizilazilo da je delovanje Tužilaštva za ratne zločine najblaže rečeno daleko od efikasnog.

Kao primer, u junu 2020. godine u svom polugodišnjem izveštaju o trenutnom stanju u Poglavlju 23 i Poglavlju 24 za Srbiju Evropska komisija ukazala je da je tokom 2019. godine Tužilaštvo za ratne zločine podiglo optužnice protiv ukupno četiri lica, od čega su tri predmeta bila ustupljena iz BiH. Takođe, podcrtano je tada da Srbija i dalje ima preko 2.500 predmeta u u predistražnoj fazi.⁵⁵ Takođe, nedavno objavljen izveštaj Fonda za humanitarno pravo kao poseban problem podcrtao je (neprekidan?) negativan trend „podizanja malog broja optužnica, protiv malog broja osumnjičenih“ za ratne zločine. Podizanje samo tri optužnice od strane Tužilaštva za ratne zločine koje su rezultat vlastite istrage tokom čitave 2021. godine stručnjaci su u izveštaju okarakterisali kao „ekstremno neefikasan rad“.⁵⁶ Perspektive radi, prema dostupnim podacima iz 2021. godine, u Srbiji u materiji ratnih zločina postojao je zaostatak od čak 1731 predmeta koji su bili u predistražnoj fazi.⁵⁷

Aktuelna Tužiteljka za ratne zločine izabrana je 2017. godine. Njen mandat navršava se uskoro, u 2023. godini, kada bi trebalo da usledi nov konkurs i procedura za izbor Tužioca za ratne zločine.

Da li važeća pravila jemče da će proces izbora javnih tužilaca biti u potpunosti transparentan? Izvesno je da i pravila i njihova primena⁵⁸ kreiraju kvalitetnu simulaciju transparentnosti procesa izbora onemogućavajući izgradnju poverenja javnosti u institucije, kao minimum. Da li će u narednom periodu promenom pravila i-ili promenom prakse transparentnost biti unapređena u cilju kvalitetnijeg rezultata procesa? Da li ćemo promenu videti već u konkretnom, predstojećem konkursu za izbor Tužioca za ratne zločine? Mišljenja smo da do te promene neće doći. Optimističniji scenario je naravno moguć, ali zavisi od mnogo okonolnosti i faktora, ali ipak najviše od jačine glasa samih javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca.

⁵⁴ Program rada kandidatkinje, a potom i izabrane Tužiteljke za ratne zločine, postao je dostupan javnosti izuzetno, zahvaljujuću radu organizacija za ljudska prava. <http://www.hlc-rdc.org/?p=33598>

⁵⁵ Vidi https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/Non_paper_Ch_23_24_June_2020.pdf

⁵⁶ Vidi na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2022/05/Godisnji_izvestaj_2022.pdf

⁵⁷ Vidi u

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21_PDF

⁵⁸ Kao primer vidi <https://www.krik.rs/sve-kontroverze-izbora-specijalnog-tuzioca/> i <https://insajder.net/arhiva/tema/dvt-za-insajder-obezbedena-cak-i-osnazena-javnost-u-postupku-izbora-republickog-tuzioca-bez-odgovora-o-izboru-clanova-komisije-too2hvxm>

U posmatranom periodu međutim nije bilo nikakvih naznaka da bi do neke značajnije promene u vezi sa ovim pitanjem i uvreženom praksom moglo doći u skorijoj budućnosti.

POSTUPCI ČIJI TOK PRATIMO – PREGLED ZA PERIOD APRIL – JUN 2022

Dana 17. juna u Apelacionom sudu u Beogradu pratili smo tok postupka po žalbi pred sudom u predmetu turskog državljanina Ečevita Piroglua, aktiviste i političara, koji se trenutno nalazi u pritvoru u Srbiji. Sudećim većem predsedavao je sudija Milimir Lukic.

Viši sud u Beogradu je 20. aprila doneo odluku da su se stekle okolnosti za ekstradiciju Ečevita Piroglua.⁵⁹ Očekivalo se da će 17. juna veće Apelacionog suda odlučiti da li su ispunjeni uslovi da Piroglu bude izručen Turskoj.

Turski državljanin Ečevit Piroglu, aktivista i političar, trenutno se nalazi u Srbiji.

Podsećamo, Piroglu je iz Turske pobjegao i za njim je bila raspisana poternica. Još prošle godine je na osnovu poternice uhapšen u Srbiji i od juna 2021. godine nalazi se u pritvoru.

Iz Međunarodne inicijative za slobodu Ečevita Piroglua isticali su da "turske vlasti žele njegovo izručenje kao osvetu za njegovu političku delatnost".

Takođe, navodili su da, ukoliko bude izručen, "kao i mnogi drugi protivnici režima biće osuđen na stotine godina zatvora".

Inicijativa interpretirala je i nedolično ponašanje prevodioca za turski jezik na suđenju održanom 3. juna 2022. godine u Apelacionom sudu u Beogradu kao "pokušaj Republike Turske da se na drzak način umeša i utiče na rad srpskih sudova", kao i da to "dobro ilustruje ono što će se dešavati u postupku pred turskim sudovima, ukoliko Piroglu bude bio izručen".⁶⁰

U peticijama koje su bile pokretane u Turskoj, a koje su javno dostupne, navodi se da je Piroglu uhapšen na osnovu Interpolove poternice koje "režim u Turskoj upotrebljava kako bi se obračunao sa političkim protivnicima u inostranstvu."

⁵⁹ Vidi više na <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/srbija-i-turska-odloženo-sudjenje-u-slucaju-edzevita-piroglua-hoce-li-beograd-izruciti-jos-jednog-kurdsog-aktivistu-ankari/>

⁶⁰ Vidi na <https://twitter.com/ForPiroglu/status/1537399500406415362>

Veće je 17. juna saslušalo zahtev advokata lica za ekstradiciju za izuzećem članova sudskog veća i niza drugih sudija koji obavljaju sudeće i druge funkcije u Apelacionom sudu u Beogradu. Sudeće veće utom odlučilo je da rad u predmetu obustavi dok ne bude doneta odluka o zahtevu branioca Ečevita Piroglua. Datum sledećeg sudećeg dana u ovom predmetu nije bio određen.

Pre ovog suđenja, Komitet UN protiv torture uputio je vlastima u Srbiji zahtev kojim je traženo da Piroglu ne bude deportovan dok se pred Komitetom ne završi postupak u njegovom slučaju.⁶¹

Umesto ranijeg prevodioca zbog čijeg nedoličnog ponašanja je prethodno suđenje bilo odloženo, danas se u sudnici pojavila nova prevoditeljka (zakleti sudski tumač za turski jezik). Prethodno suđenje pred Apelacionim sudom održano 3. juna odloženo je zbog neprimerenog ponašanja zvaničnog prevodioca koji je menjao smisao izjava g. Piroglua i verbalno napadao njegove advokate iz Srbije.

Prema javno dostupnim podacima, početkom juna policija Srbije legitimisala je okupljene koji su se u znak solidarnosti sa Pirogluom okupili ispred zgrade Apelacionog suda u Beogradu.

Od 16. – 20. maja 2022. godine pratili smo raspravu u postupku po žalbi pred većem Apelacionog suda u Beogradu koje postupa u predmetima organizovanog kriminala, kojim je predsedavao sudija Zoran Savić. Reč je o predmetu koji se odnosi na krivično delo zloupotrebe službenog položaja (čl. 359 KZRS).

Zloupotreba službenog položaja (član 359 KZ) jedna je od 4 ključna antikoruptivna krivična dela - pored nje u tu grupu spadaju i trgovina uticajem (član 366. KZ); primanje mita (član 367. KZ) i davanje mita (član 368. KZ) (krivična dela protiv protiv službene dužnosti)

U Krivičnom zakoniku propisano je da će kaznom zatvora biti kažnjeno službeno lice koje iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja ili nevršenjem svoje službene dužnosti pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu kakvu korist, drugom nanese kakvu štetu ili teže povredi prava drugog (zloupotreba službenog položaja).

⁶¹ Vidi na <https://twitter.com/nvotritacke/status/1537731823593193472>

U Zakonu o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, između ostalog, propisano je da državni organi nadležni za suzbijanje organizovanog kriminala i terorizma postupaju ukoliko je reč o krivičnom delu protiv službene dužnosti kada je okrivljeni, odnosno lice kojem se daje mito, službeno ili odgovorno lice koje vrši javnu funkciju na osnovu izbora, imenovanja ili postavljenja od strane Narodne skupštine, predsednika Republike, Vlade, opšte sednice Vrhovnog kasacionog suda, Visokog saveta sudstva ili Državnog veća tužilaca.

Prvostepenu presudu u ovom postupku izreklo je veće Posebnog odeljenja za organizovani kriminal Višeg suda u Beogradu kojim je predsedavala sudija Svetlana Aleksić u julu 2020. godine.

Žalbe na prvostepenu presudu uložili su branioci optuženih, zamenik Tužioca za organizovani kriminal, Dubravka Dmitrović, kao i zastupnici trećih lica koja su ovom presudom bila obuhvaćena.

U predstojećem periodu, veće Apelacionog suda će odlučiti po žalbama uložnim na prvostepenu presudu.

Pravnici organizacije Tri tačke prate tok suđenja u ovom predmetu od njegovog početka. Okrivljeni u ovom predmetu lišeni su slobode u martu 2014. godine. Pripremno ročište održano je u leto 2015. godine.

Postupak pred sudovima u ovom predmetu ovih dana ulazi u osmu godinu trajanja.

Ovaj tekst nastao je zahvaljujući volonterskom radu aktivista i saradnika NVO Tri tačle,.

Ukoliko tekst smatrate korisnim kliknite na tritacke.org i podržite naš dalji rad.